

ARENNIOS 6

Col·lectiu pel Museu Arxiu d'Arenys de Munt

Desembre de 2016. 2a Època



En aquest número:

Editorial

La digitalització dels arxius dels Casals Catalans

.....Imma Moratalla

Sant Martí de 1921. Inici de la història d'un Pont.....

.....Elies Surroca

Sant Martí d'Arenys de Munt. 1808-1814 (III). Una guerra particular.....

.....Gustau Adzerias

Els remences de Sant Martí d'Arenys.....

Gustau Adzerias

Mestres (3). Els mestres de la República (1931-1936).....

.....Francesc Forn

Quatre boigs de Mataró.....

.....Agustí Barrera

Els arxius històrics de l'empresa Grobelàstic SA

.....Mercè Colomer

25 anys de l'Associació de Puntaires d'Arenys de Munt.....

.....Montse Viader

Glòria Bilbeny: picar patrons, tot un art.....

.....Montse Viader

Capa de Sant Martí a Enric Catà.....

.....Mercè Colomer

Noves incorporacions a l'Arxiu

Curs de genealogia

Sembla que la cosa ve de lluny

Foto portada: Rajola fabricada a Barcelona el primer terç del segle XVII. És d'influència renaixentista internacional (Josep A. Cerdà). Va aparèixer al terra de l'església, davant de l'altar de Sant Isidre, amb motiu de la renovació de l'enllosat efectuat l'any 1997.

Equip de redacció

Gustau Adzerias

Gaspar Casals

Maria Castillo

Mercè Colomer

Roser Colomer

Francesc Forn

Eva Màrtir

Imma Moratalla

Elies Surroca

Montse Viader

Impressió: Pintcolor. Santa Perpètua de Mogoda

Dipòsit legal: B-24.270-1986

ISSN: 1132-6999

Amb la col·laboració de l'Il·lm Ajuntament d'Arenys de Munt

L'Equip de Redacció de l'Arennios no es fa necessàriament solidari amb els articles signats, els quals expressen únicament l'opinió dels seus autors.

L'homenatge pendent a la generació republicana

Una de les funcions dels arxius, potser la més important, és la de donar a conèixer els materials que s'hi guarden per tal de recuperar i refermar la nostra memòria històrica. Un període clau de la nostra història foren els anys republicans. La generació republicana, guiada per uns ideals de dignitat, catalanitat i llibertat, donà un aire nou d'il·lusió i d'esperança al nostre poble i plantejà realitzacions que no veurien la llum fins força anys més tard, per crear el poble que avui tenim. Els noms d'aquella generació arenyenc, perseguits i marginats per la dictadura franquista, són cada cop més presents entre la nostra gent: Josep Maria Soler, Quimet Valls, Antònia Torrent, Domènec Perramon, Raimon Torroja, Ramon Paituví, Esteve Puigduví, Enric Catà, Joan Sendra... Al seu costat, tota una generació d'arenyencs fou escapçada per la guerra i pel feixisme, una generació que va patir la despietada repressió dels vencedors: els batallons de treballadors, la presó, l'execució, la humiliació i l'exili foren el preu que hagueren de pagar per haver defensat uns ideals que avui hem fet ben nostres. La seva història encara s'ha d'escriure.

Des del Col·lectiu pel Museu Arxiu tornem a insistir en la necessitat d'un homenatge públic a la generació republicana, una reconeixement moral per mitigar l'enorme injustícia personal i històrica que aquells homes i dones van patir. La nostra aportació en aquest homenatge, en el qual voldríem que ens acompanyessin les insitucions, les entitats i la gent d'Arenys de Munt, podria consistir en:

- Unes jornades de coneixement històric del període republicà.
- Reedició dignificada de les "Converses amb Josep Maria Soler".
- Impulsar una campanya per aconseguir la construcció de l'ocellari que l'arquitecte Enric Catà havia previst realitzar al pati de les Escoles i que l'esclat de la guerra va impossibilitar. Aquest monument, un símbol de llibertat, hauria d'anar dedicat a tota la generació republicana.

Les generacions que vàrem patir el franquisme no som gaire conscients dels efectes que trenta cins anys de repressió han tingut sobre la nostra mentalitat i la nostra cultura. Com a col·lectivitat hem restat, com diria el poeta, orfes d'història, d'arrels i de referents nostrats. Ara seria un bon moment per oferir als nostres joves els referents més positius de la generació republicana per tal que en el futur el nostre poble esdevingui més lliure, més respectuós i més solidari.

LA DIGITALITZACIÓ DELS ARXIVS DELS CASALS CATALANS

Els Casals Catalans són associacions de catalans residents fora de Catalunya. Durant anys, han tingut un paper clau en la difusió de la cultura catalana i, en especial, el manteniment de la llengua catalana i de tots els valors que ella representa, conjuntament amb la permanència d'una cultura i d'una consciència col·lectiva profundament catalanes. En l'actualitat, es compten més d'un centenar de casals establerts en uns quaranta països. La Generalitat de Catalunya els dóna cobertura i suport des de la Secretaria d'Afers Exteriors. El primer casal català va ser fundat l'any 1840 a l'Havana (Cuba), amb el nom de «Sociedad de Beneficiencia de Naturales de Cataluña». El Cercle Català de Marsella és el casal català més antic d'Europa, i fou fundat l'any 1918 per voluntaris catalans que havien lluitat a la Primera Guerra Mundial.

Arxivers sense Fronteres, entitat sense ànim de lucre que col·labora en el desenvolupament i la cooperació internacional en l'àmbit dels arxius i el patrimoni documental i de la qual ja hem parlat en diverses ocasions en aquesta publicació, va detectar el gran valor que atresoren els arxius d'aquests casals catalans, vitals pel coneixement de les migracions i

els exilis de molts catalans des del segle XIX, i van decidir emprendre un projecte per classificar i organitzar els arxius dels esmentats casals catalans, amb la finalitat de procedir a la seva digitalització.

D'aquesta manera, l'any 2005 es dibuixa un projecte d'organització d'arxius que rep el nom de Projecte Casals Catalans, amb el suport econòmic de la Generalitat de Catalunya, amb l'objectiu de que un cop es finalitzin les tasques en cadascun dels casals els resultats d'aquests treballs es lliuren a l'Arxiu Nacional de Catalunya perquè ho posin a l'abast dels investigadors i es trobi en línia a través del Dipòsit Digital d'Arxius de Catalunya. El projecte es va iniciar l'any 2006 amb una primera fase de prospecció a cinc casals catalans, per la qual cosa dues cooperants es van traslladar als següents casals iberoamericanes:

- Centre Català de Rosario (Argentina)
- Casal de Catalunya de Buenos Aires (Argentina)
- Casal Català de Montevideo (Uruguai)
- Orfeó Català de Mèxic (Mèxic)
- Societat de Beneficència de Naturals i Descendents de Catalunya a l'Havana (Cuba)

Dels informes de prospecció duts a terme en aquestes ciutats es van proposar tot un seguit de línies d'actuació: intervenció d'urgència en la documentació afectada per fongs, organització de la documentació, digitalització de la mateixa i material i espai adequat per acollir la documentació un cop fos tractada.

S'ha de dir que tot i que es va intentar trobar una forma homogènia de treballar, això no ha estat possible degut a la singularitat de cadascun d'aquests centres, de la importància que se li ha donat a l'arxiu, de les persones que hi treballen, de la preservació dels suports, i de moltes altres variables que incideixen en cadascun d'aquests fons documentals, així com tampoc ho ha estat la periodització d'aquests treballs.

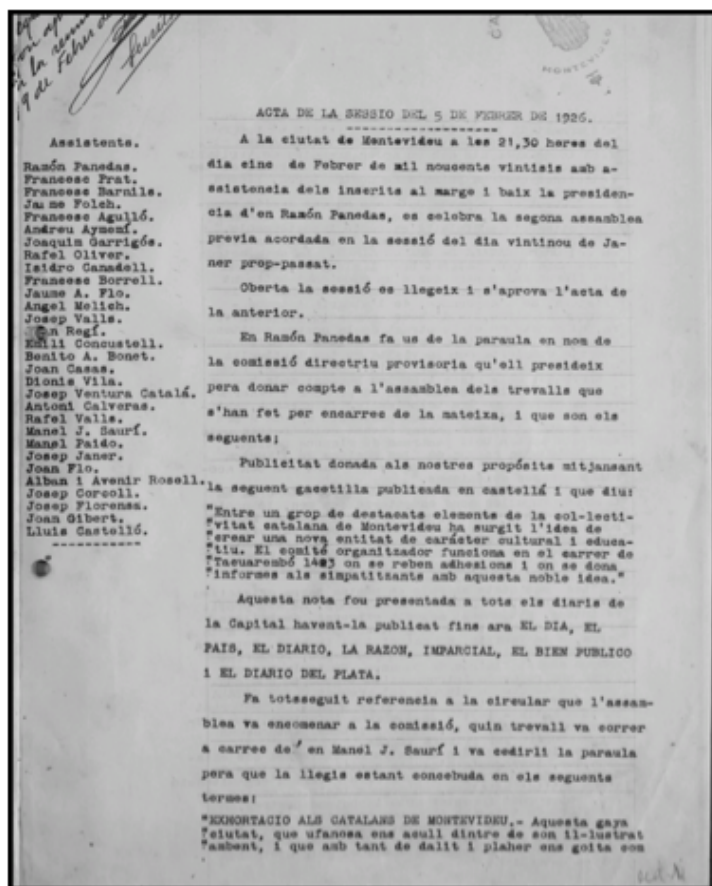
A continuació esmentaré els casals en els que s'ha treballat i els resultats aconseguits:

Societat de Beneficència de Naturals de Catalunya a l'Havana (Cuba)
S'inicia l'any 2009 i es comença a treballar amb dues sèries documentals, ja que com hem dit aquest és el casal més antic del món, i per tant té documentació dels de l'any 1840. També s'ha de dir que compta amb



Escala edifici Sociedad Beneficencia Naturales de Catalunya a l'Havana (Cuba)

una arxivera voluntària que passà a col·laborar amb la cooperant que es desplaçà per iniciar els treballs. També es comptà amb personal contractat. Les dues sèries tractades són Correspondència i Socors. Co-



Acta de la primera sessió del Casal Català de Montevideo. 1926

rrispondència inclou els escrits rebuts o emesos per l'entitat entre 1914 i 1987, i permet obtenir una radiografia de les relacions de l'entitat amb els propis associats, amb l'administració espanyola i cubana i amb les restants associacions regionals d'emigrants espanyols, tant catalans com d'altres regions, dintre i fora de Cuba. La digitalització d'aquesta sèrie va acabar l'any 2012 i es van obtenir 18.000 imatges. La documentació de Socors és més seriada, generada entorn a la funció assistencial que articula l'activitat de l'entitat fins la segona meitat del segle XX, ens descobreix les històries d'aquells que van fracassar en el seu intent de fer les Amèriques, ens apropa a la comprensió de les relacions de poder i la diferència de classe existent en el si de la comunitat d'emigrants (19.000 imatges). També es va tractar 5.300 imatges del fons del Centre Català (associació cultural d'emigrants catalans a Cuba) que va desaparèixer l'any 1965 i que havia dipositat el seu llegat documental en aquesta Societat. L'entrega formal de les imatges a l'Arxiu Nacional de Catalunya es va produir el mes de juny de 2015.

Orfeo Català de Mèxic

S'inicia l'any 2010. Arxivers sense Fronteres

Mèxic hi destina un Arxiver que col·laborarà amb el cooperant que es trasllada des de Catalunya. A més de l'organització de la documentació es va haver d'habilitar un espai de l'edifici per reubicar el dipòsit de l'arxiu, atès que la situació no era gens idònia per la conservació de la documentació. El 4 de juny de 2012 es va fer l'entrega formal de 20.000 imatges a l'Arxiu Nacional de Catalunya.

Casal Català de Montevideo (Uruguai)

Diversos contactes entre els anys 2008-2011 però no es fins l'any 2012 en que es pot iniciar el projecte. Es compta amb un arxiver de Arxivers sense Fronteres Uruguai que col·laborarà amb la cooperant que es trasllada a aquesta ciutat i que continuarà les tasques coordinat des de Barcelona. Les sèries documentals tractades són: Llibres d'actes (des de la seva fundació l'any 1926 fins l'actualitat), llibres de comptabilitat, correspondència, butlletins i fotografies; no obstant s'ha de fer constar que lamentablement no existeix massa documentació, ja que no es va tenir cura en la seva conservació i inclús hi ha molta documentació afectada de fongs. L'entrega formal de 5.900 imatges a l'Arxiu Nacional de Catalunya es va fer el dia 27 de setembre de 2016.

Actualment es treballa amb l'arxiu del Casal Català de Buenos Aires (Argentina), i s'ha començat a fer els primers passos per fer-ho també a Rosario (Argentina), San José de Costa Rica, Marsella, Tolosa i Perpinyà. Un altre aspecte molt positiu d'aquest treball és crear una xarxa local de treball i de relacions professionals que potencia que les intervencions no es desenvolupin exclusivament amb els cooperants d'Arxivers sense Fronteres, sinó que com hem vist, es prioritza la implicació de personal local, generant lligams i afavorint una millora dels tractaments, les accions de difusió i la correcta gestió dels documents que produeix cadascun dels casals.

Imma Moratalla Valls



SANT MARTÍ DE 1921

Inici de la història d'un Pont

L'origen del Pont de la Riera que l'Ajuntament actual vol suprimir, té tota una història al darrera que ha entrat a formar part de la nostra memòria històrica i que ara, potser, seria el moment de recordar. Per descomptat que l'actual pont no es l'original que va inaugurar amb gran pompa i solemnitat l'alcalde monàrquic Pere Gaspart i Paituvi un 11 de novembre de 1921, ja que s'ha refet en dues ocasions, gràcies a l'empenta de dos camions, que es van entossudir en fer-los caure.

1. Per què la necessitat de fer un pont

Als segles XVI i XVII dos grans propietaris, els Borrell a un marge de la Riera i els Bellsollé a l'altre, es repartien la major part de les terres, i les poques cases que hi havien en aquells moments estaven força separades de la Riera. Però, a partir del segle XVIII i amb més intensitat, el XIX, es començà a edificar a ambdues bandes i cada cop més a prop de la llera de la Riera. El gruix de la població s'anà articulant al seu voltat, al igual que el comerç i la indústria. Passar d'un costat a l'altre durant una rierada o amb la Riera enfangada dificultava, evidentment, la comunicació d'ambdues comunitats urbanes de cada marge. Des de finals del segle XIX i principi del XX, a mesura que s'anava edificant, es feia cada cop més necessari disposar d'algun pas elevat que facilités aquest trànsit. Els diferents alcaldes de la població d'aquests anys, ja constataren aquesta necessitat, però, sense arribar mai a fer cap pas per solucionar-ho, fins que l'Ajuntament monàrquic que havia pres possessió l'abril del 1920, empentat per l'oposició propera als republicans i el Casal Català, tirà endavant el projecte.

Començarem doncs, fent un resum del procés seguit pel Govern Municipal en la construcció del pont, *Pasarel·la*, com l'anomenava l'ajuntament de l'època, i que es va inaugurar l'onze de novembre de 1921.

2. Primers passos per l'aprovació del projecte del primer pont

L'any 1920, l'Ajuntament estava dirigit per l'alcalde Pere Gaspart Paituvi, que conjuntament amb en Ramon Vernis i Jaume Ferran, - tots tres del mateix signe polític - s'havien repartit l'Alcaldia els últims 15 anys. No havien estat capaços, però, fins aleshores de fer res positiu per Arenys de Munt, (recordem aquella gran festa de col·locació de la primera pedra per una nova escola l'any 1919 i que no va passar d'aquí). Però, aquell any, l'Equip de Govern va decidir que havia arribat el moment de fer alguna cosa ben feta pel poble, davant de la necessitat de facilitar al seus veïns i veïnes el pas d'un costat a l'altre de la Riera en casos de pluja. Iniciaren, doncs, els tràmits per la construcció d'un pont. El primer que van fer fou encarregar un projecte a l'arquitecte Enric Catà i Catà¹, que feia 3 anys que havia estat nomenat Arquitecte Municipal. Abans del seu nomenament oficial, també havia fet projectes per l'Ajuntament, com el de els safarejos públics al Rial Bellsollé, sense cobrar ni un duro, l'any 1911, que fou construït pel mestre d'obres Jordi Brecha i inaugurat per les festes del Remei².

La idea de fer el pont va quedar una mica en suspens fins que al gener de l'any següent i a proposta del regidor Joaquim Vives, l'Ajuntament acordà enco-

manar a l'Arquitecte Municipal que tirés endavant el projecte de la *passarel·la* i aprofitant que aquells dies l'arquitecte es trobava al poble, els membres de la Comissió de Foment el portaren a fer una visita d'inspecció per tota la Riera per tal de triar el millor lloc pel seu emplaçament³. Al ple de març del mateix any, l'alcalde informà als regidors que complint l'acord de l'1 de gener, s'havia encarregat a l'Enric Catà la redacció d'un projecte de : *"Pasarela que en dias de lluvia y de avenidas de aguas, permita a los vecinos atrave-*



La Riera, sense el pont, a començament de 1900.

sar comodamente la Riera que divide esta población en dos mitades". A continuació l'alcalde posà sobre la taula el projecte "*en tela y por duplicado*" – que ja estava redactat – i el va sotmetre a discussió dels regidors. Aquests, que encara no l'havien vist, l'examinaren i l'acceptaren per unanimitat.

3. Tramitació oficial

Al mateix Ple de març s'acordà enviar el projecte a la Jefatura de Obras Públicas per tal, d'aconseguir el vist i plau del departament d'urbanisme, ja que la *Passarel·la* s'havia de recolzar al mur de contenció de la carretera⁴. A continuació, l'alcalde demanà ajut a l'ex-diputat del districte, José M^a Milà i Camps per tal d'intercedir a nivell ministerial per l'obtenció d'aportacions econòmiques dels diferents departaments de l'Estat, ja que les arques de l'Ajuntament estaven molt buides.

Arran d'aquests contactes, el ministre de Foment envià un telegrama a l'Ajuntament, el dia 20 d'abril, dient que faria tot el possible per ajudar al poble en aquesta obra. Per altra banda, l'ex-diputat Milà, donà garanties, que continuaria fent gestions davant del Ministeri per aconseguir fer realitat aquest ajut⁵.

Al mes de maig següent, el Cuerpo de Ingenieros de Caminos, Canales y Puertos, tornà a l'Ajuntament els plànols de la *Passarel·la* amb la següent recomanació: "*Al tratarse de una obra que afecta a un cauce público, debe someterse a información pública por un plazo de 30 días, antes de que resuelva el Gobernador Civil. También, debe completarse el proyecto detallando su presupuesto i depositar en la Delegación de Hacienda el 1% de dicha cantidad antes de empezar las obras, indicando la clase de materiales que constituirán los macizos de la pila y estribos. La instancia pidiendo la ejecución de la "pasarela" debe dirigirse al Gobernador Civil*"⁶.

L'Ajuntament acordà tornar el projecte a l'Arquitecte Municipal per adequar-lo a les recomanacions exigides. El mes de juliol encara no s'havia posat a exposició pública i l'Ajuntament rebé un ofici de la Jefatura de Obras Públicas instant a que es fés el procediment indicat i que un cop passat el plaç es comunicés a l'esmentat departament⁷. Un cop resolt aquest tràmit, sense que s'haguessin presentat al·legacions en contra, l'Ajuntament tenint en compte que el mes d'octubre era la millor època per l'execució de les obres, acordà al ple de 24 de setembre començar-les de seguida pel mètode d'*administració*, sota l'estricta vigilància de la Comissió de Foment i la supervisió de l'arquitecte E. Catà. Al següent ple del dia 1 d'octubre s'acordà encarregar al mestre paleta

Joaquim Brecha – que des de feia anys venia actuant com a paleta oficiós de l'Ajuntament – la construcció de la *pasarel·la*. També, s'acordà que l'alcalde Pere Gaspart, s'encarregués dels tràmits per la provisió de les bigues de ferro i les baranes necessàries⁸.

El mes d'octubre, la Jefatura de Obras Públicas pasà una nota de despeses a l'Ajuntament per valor de 151,95 Pts. a compte del dipòsit efectuat de l'1% de l'import total. Però, com que resultà que l'obra havia sortit més econòmica de l'import pressupostat, la Jefatura pregà al Consistori que passés a retirar les 62,80 pts que havien sobrat del dipòsit⁹. En total la *Pasarel·la* havia costat 1.782'20 pessetes de construcció: Jordi Brecha, per obres de paleta, Joan Gual, per les baranes i bigues, la C^a Elèctrica, per la làmpada, més 214'75 pessetes pel projecte de l'arquitecte Catà. I encara hi podríem afegir les 30 pessetes que costà la Banda Municipal per acompanyar el pasacalle de les autoritats.

El 29 d'octubre i en vista de la poca il·luminació que hi havia al lloc on s'estava construint el pont, el ple acordà posar una làmpada sobre l'arc de ferro que hi havia al centre de la *passarel·la* i comunicar-ho a la companyia concessionària per que procedís, quan abans millor, a la seva instal·lació.

4. Preparatiu per la inauguració

Al ple del dia 15 d'octubre l'alcalde Pere Gaspart, explicà als regidors que havia ofert al Governador Civil portar el *Pendó* a la processó de Sant Martí, en agraïment per les facilitats donades per la construcció del Pont. El Governador excusà la seva presència, però, enviaria en el seu lloc al Secretari del Govern Civil, Manuel Luengo y Prieto. També, s'acordà formar una Comissió: "*Para la preparación de la Fiesta Mayor i para el mayor realce y esplendor de la fiesta*". Els regidors escollits per integrar-la son, en Joaquim Vives, en Josep Vergés i en Salvador Jaurés. Es proposà donar una subvenció de 150 pts. a l'entitat Unió Arenyense per pagar l'orquestra que havi d'animar els actes a celebrar¹⁰.

El dia 5 de novembre, en un ple extraordinari, l'alcalde informà al Consistori que ja havien finalitzat les obres de la *passarel·la* i que s'havien fet ajustant-se estrictament al projecte de l'arquitecte Catà. S'acordà per unanimitat, fer la inauguració el dia de Sant Martí a les 3 de la tarde i convidar a totes les autoritats, societats i personalitats. I a les persones que: "*A juicio del señor Alcalde sean merecedoras de tal distinción*". Es proposà l'edifici de l'Ajuntament com a punt de reunió de la comitiva¹¹.



Juliol 1984

ARXIU J. MISSÉ

El pont enderrocat per un camió el 13 de juliol de 1984. Foto: Arxiu J. Missé.

5. Dia de Sant Martí. Inauguració de la Passarel·la

Arribat el dia, totes les persones convidades es varen concentrar a la Casa Consistorial. A més de l'alcalde i els regidors s'hi trobaven : el rector mossèn Narciso Farró Vilanova, el jutge municipal Josep Felip Guibernau, el caporal del Somaten Juan Sala Rovira, el secretari del Govern Civil Manuel Luengo y Prieto, en Joaquin Sagnier Villavechia i en José M^a Milà y Camps ex-diputats a Corts pel Districte i l'arquitecte municipal Enric Catà i Catà, així, com la resta de personalitats i persones convidades. Arribats a aquest punt, passem a exposar, gairebé literalment el que es pot llegir a l'acte del ple de l'Ajuntament del mateix dia 11 de novembre de 1921, encara que traduït, en part, al català : *"Un cop tots reunits es procedeix a organitzar la comitiva, que es posa en marxa precedida per la Banda de Cazadores de Jaen n. 72, seguits de nombrós public i forasters dels pobles veïns i veïnes, dirigint-se al lloc de la inauguració passant per la Riera i la carretera. A l'arribar al punt on la "passarel·la" es recolza amb la carretera, el mossèn comença beneint l'obra amb el ritual de costum. Acte seguit, les autoritats pugen a la "passarel·la" i es detenen al bell mig. Comencen els parlaments. En primer lloc, l'Alcalde disposa que el Secretari doni lectura a tots els acords municipals referents a la construcció de l'obra. A continuació el mateix Alcalde Pere Gaspart Paituví, s'esplaia dirigint un míting a tots els assistents sobre com de magnífics són els membres de l'Ajuntament que han executat una obra que ha de millorar la vida a les persones d'Arenys de Munt, ja que*

l'obligació del Consistori era dotar al poble de : -Quantas mejoras y comodidades entendia que le eran necesarias y que estaba dispuesto a no cejar en sus propositos hasta haberlos conseguido. Paraules que van ser rebudes amb grans aplaudiments. Acte seguit pren la paraula l'ex-diputat José M^a Milà y Camps que amb una vibrant oratòria lloa la feina de l'Ajuntament en favor dels seus administrats que a partir d'ara ja no es veuran privats, en cas de fortes rierades, de poder circular d'un costat a l'altre de la Riera. El seu discurs, però, va pujant de to en favor de l'equip de govern municipal, anunciant les importants iniciatives que el Consistori pensa desenvolupar pel benestar del poble i dels seus habitants. Per sort, va començar a ploure i a pedregar de manera contundent i hagueren d'acabar l'acte. L'Alcalde va donar per inaugurada la "passarel·la" i baixant les escales pel costat de la Riera, la Comitiva es va dirigir cap l'edifici de l'Ajuntament seguits de la Banda Militar. Un cop arribats al Saló de Sessions, l'Alcalde va agrair a tots els assistents i d'una manera especial a l'arquitecte Enric Catà, :-Por haver todos contribuido con su presencia a que resultara grande y hermoso el acto o ceremonia que acabava de tener lugar, a pesar de lo desapacible del tiempo, y del que tanto el Ayuntamiento como yo mismo guardaremos recuerdo imperecedero. A continuació donà l'acte per acabat"¹².

Acte seguit, la comitiva es dirigí al Centre Morral, a on l'ex-diputat Joaquin Sagnier havia de pronunciar un discurs, seguit d'un concert. A la nit

estava prevista la representació d'una obra teatral. En Pepito Colomer fou el responsable de tenir la sala del Centre a punt per la ocasió¹³.

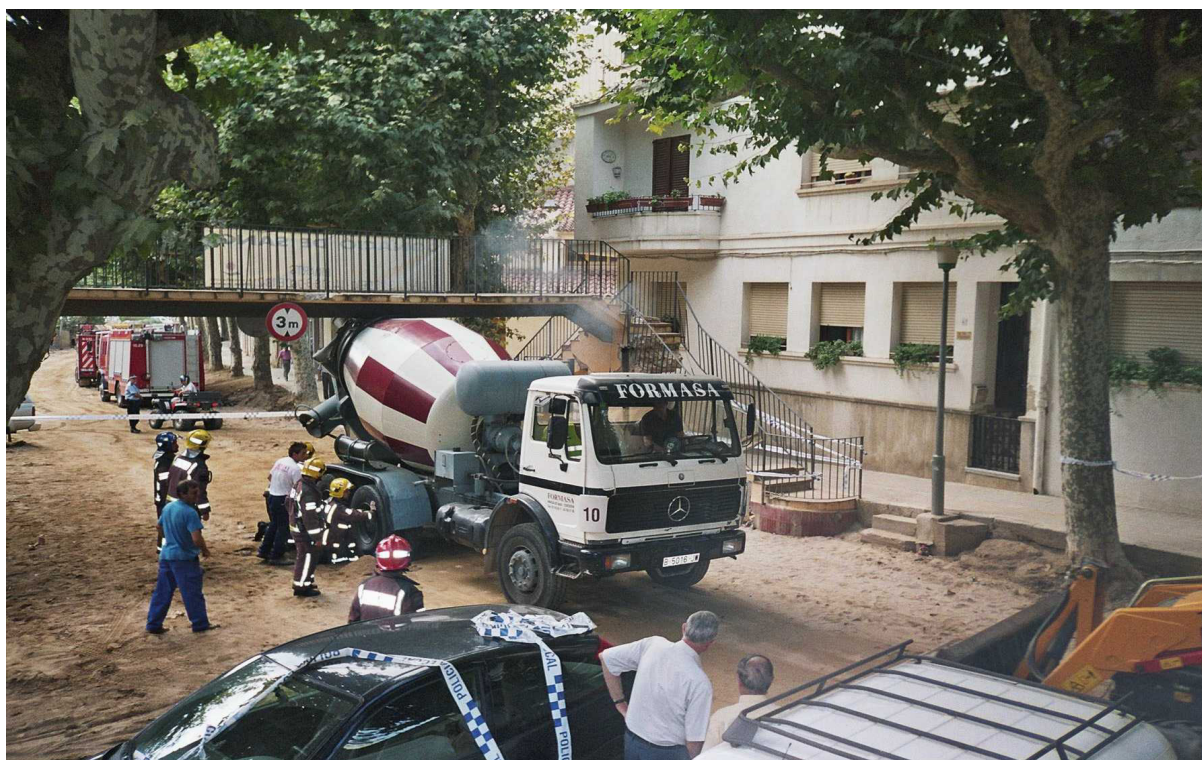
El diari Arenys i Sa Comarca del dia 12 de novembre de 1921, descrivia la inauguració del pont d'una manera semblant en lo bàsic, però, en un to força crític i afegint-hi algun comentari irònic: *"La inauguració del Pont s'hauria suspès si no hagués estat que el Sr. Milà no ho consentí, volia fer el discurs que portava preparat. Després de la benedicció en Milà engegà : -Poble d'Arenys de Munt !, i una veu d'entre el públic clamà : - I les escoles què ?, i un altre digué: - Deixeu-lo desfogar que temps ha que el guarda ;, però, ell tornà a repetir : -Poble d'Arenys de Munt !, i va cantar les excel·lències de l'Alcalde, pare del poble i va blasmar de la naturalesa que ens obliga a fer ponts, i clamava : -Vosaltres veïns d'Arenys de Munt, us heveu de convèncer de que si no ploqués no cauria aigua i llavors els ponts no serien necessari. I l'orador s'anava entusiasmant i els núvols, corresponent a l'al·lusió començaren a deixar caure gotes. Un veí pietós ofereix al senyor Milà un sac per posar-se al cap i ell ho refusa indignat. -No, gracies si plou que plogui; farem com els Sanahuja que quan plou paren la pluja. Però, els núvols varen sortir amb la seva, fent plegar a l'orador evitant així, que el fes plegar el mateix poble que ja s'impacientava i donava signes d'indignació, recordant un altre discurs de dos anys enrere en que seguint el ritme dels cops de puny al pit, en Milà assegurà que ell deixaria de ser qui és si abans d'un any no teníem les noves escoles al poble". I d'axó, ja en feia dos i de les Escoles, res de res.*

De nou el dia 26 del mateix mes, hi tornava el diari : *"El pont d'Arenys de Munt emplaçat sense obeir cap llei d'estètica ni de topografia és llarg com un dia sense pa i magre com una quaresma. Una persona escanyolida hi passa gairebé d'ampla a ampla i dues ja l'embussen. Com una fulla de parra, cobreix només les necessitats".*

L'endemà, 12 de novembre de 1921, continuà el show (13. L'entitat Casal Català tenia previst organitzar dues ballades de sardanes per la cobla La Principal de Cassà de la Selva. Actes que havien estat oportunament sol·licitats pels representants del Casal, en Félix Perramon i en Ramon Maresme. Però, el problema va arribar quan l'alcalde Pere Gaspart, va prohibir les audicions de les sardanes per que coincidien amb els actes organitzats per la Unió Arenyense i es podien produir, segons ell, *"incidentes desagradables"*. Els responsables de la vetllada sardanística, però, decidiren continuar endavant amb els actes i l'alcalde envià a l'agutzil i a la Guàrdia Civil per evitar que continuessin. No obstant, les sardanes es feren a *"tranques i barranques"*, però, amb una gran confrontació entre les autoritats i els organitzadors. Però això, és una altra història que ja en parlarem en un altra ocasió. Ara toca el pont.

6. Segon Pont de la Riera. 1984

Un camió, el 13 de juliol de l'any 1984, que topà amb la biga central del pont, provocà l'enderrocament d'aquella *passarel·la* o *"pas elevat per a vianants"*, (com li deia l'Ajuntament de l'època), que amb tanta pompa havia inaugurat l'ajuntament de l'any 1921



Un camió formigonera topà altre cop amb el pont el setembre de 2006.

í que tant necessari era. Quatre veïns – en Joaquim Valls, en Francesc Fajardo, en Quimet Martori i en Joan Navarro - que es trobaven dalt del pont resultaren ferits i alguns d'ells de gravetat. El ple presidit per l'alcalde Sebastià Colomer encarregà un projecte per un nou pont a l'enginyer municipal Santiago Iborra i Viñas. La construcció va ser adjudicada, per concurs a l'empresa local, Construcciones Tarrés, per un import de 1.479.817 pessetes. Fou inaugurat el mes d'octubre del mateix any¹⁴.

municipals). De totes maneres, el fet, és que el Pont és un referent de la identitat del poble des de fa gairebé un segle. Un espai que ha passat a formar part de la nostra *memòria històrica*, i que ara, s'intenta suprimir.

Elies Surroca i Campàs

7. Tercer i definitiu Pont. 2006

En aquesta ocasió, va ser un camió formigonera, el que, a mitjan del mes de setembre del 2006, va topar amb la part de darrera de l'estructura del pont, malmetent la biga que el suportava i desplaçant part de les escales. Els Serveis Tècnics varen acordar enderrocar en la seva totalitat l'estructura i fer un nou projecte. S'encarregà la construcció de l'obra a l'empresa Excavacions i Transports Ruscaldeda per un import de 86.295 euros. Aquest nou pont es va fer 40 centímetres més alt que l'anterior. (quedant a 4.20 mts.). El mes d'abril del 2007, es tornà posar en funcionament¹⁵. A partir del soterrament de la Riera, el pont ha complert encara una funció, no tant necessària com abans, i que sembla ser, quan estigui acabada la urbanització de la part superior de la Riera, el pont ja no tindrà cap utilitat (segons l'opinió dels Serveis Tècnics

- (1).- A.H.A.M. Llibre d'actes Ajuntament. Ple del 20 de juliol de 1920.
- (2).- A.H.A.M. Llibre d'actes. Ple del 24 de novembre de 1910.
- (3).- A.H.A.M. Llibre d'actes. Ple del 1 de gener de 1921.
- (4).- A.H.A.M. Llibre d'actes. Ple del 19 de març de 1921.
- (5).- A.H.A.M. Llibre d'actes. Ple del 23 d'abril de 1921.
- (6).- A.H.A.M. Llibre d'actes. Ple del 20 de maig de 1921.
- (7).- A.H.A.M. Llibre d'actes. Ple del 9 de juliol de 1921.
- (8).- A.H.A.M. Llibre d'actes. Ple de l' 1 d'octubre de 1921.
- (9).- A.H.A.M. Llibre d'actes. Ple del 8 d'octubre de 1921.
- (10).- A.H.A.M. Llibre d'actes. Ple del 15 d'octubre de 1921.
- (11).- A.H.A.M. Llibre d'actes. Ple del 5 de novembre de 1921.
- (12).- A.H.A.M. Llibre d'actes. Ple 11 de novembre de 1921.
- (13).- Batec Juliol de 2016. Escrit biogràfic sobre Pepito Colomer.
- (14).- A.H.A.M. Llibre d'actes. Ple de Setembre de 1984.
- (15).- Butlletí Informatiu Municipal Amunt Arenys n. 38.



El pont actual que el projecte preveu enderrocar

Sant Martí d'Arenys 1808-1814

(III)

UNA GUERRA PARTICULAR

En els temps convulsos que comporta viure en temps de guerra, el dia a dia pot veure's alterats per guerres particulars o millor dit, conflictes interns d'un poble, que avui dia podrien semblar, si més no, curiosos; en el seu moment mentre passaven, resultaren angoixants i dramàtics pels seus protagonistes. Un d'aquests conflictes i que dura varis anys, fou l'enfrontament del poble de Sant Martí d'Arenys amb el rector de la parròquia, Salvador Lleuger.

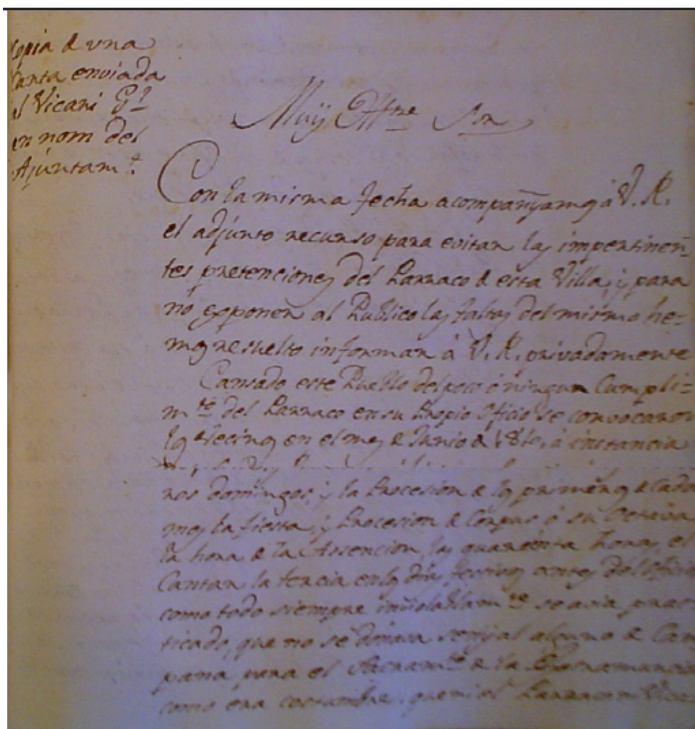
Un dels efectes que produí la Guerra del Francès, fou l'augment de la necessitat de la pràctica religiosa, propiciada per la pròpia Església espanyola amb el seu odi visceral contra Napoleó. A Sant Martí d'Arenys la falta d'actes religiosos motivà un generalitzat malestar entre els habitants del poble que obligà a l'Ajuntament a prendre mesures. Així podem dir que el 29 de juny de 1810, s'inicià la guerra particular entre el poble, representat pel l'Ajuntament i el rector Salvador Lleuger. Aquell dia el batlle Josep Artigas convoca l'ajuntament en ple i a un grup de vilatans significatius, com Joan Rossell, Joaquim Riera, Joan Torrent, Martí Bellsollé,.... per tractar de les obligacions que tenia que complir, tant el rector com el vicari; que podem resumir en:

- Passar el rosari tots els dies, tant feines com festius.
- Administrar el Sacramento de l'Extremunció amb la forma i formalitat acostumada; i acompanyar al moribund, tant els pobres com als rics.
- Que fes totes les funcions acostumades, sempre que no fos impedit per la presencia de les tropes enemigues, com la Minerves tots els diumenges de l'any, que fes la processó pels carrers Nou i Vell tots els primers diumenge de l'any, des de la Santa Creu de maig fins el catorze de setembre.
- Que fes tots els anys l'octava de Corpus i la processó, com era tradicional.
- Donar la comunió i anar al confessional els dies de festa, i d'altres obligacions

Escollida la llista de greuges, l'ajuntament votà per unanimitat presentar un ofici al rector, amb una còpia de la llista, i que d'ara endavant complís en la seves obligacions. Foren comissionats per signar l'ofici els senyors Bellsollé de la Torre, Pau Estol i en Josep Sallés com a fiel de fechos de l'ajuntament. En data 8 de

juliol, queda redactat i signat l'ofici. El 9 de juliol de 1810, el senyor rector contestà per escrit a l'ajuntament. En primer lloc, dubtà que l'ofici estigui redactat per motius religiosos "*Me llenaria de contento si el oficio de V. pidiendo las funciones de la Iglesia viniera animado de un zelo verdaderamente religioso*" diu, i justifica d'incompliment de les seves obligacions, en no cobrar les quantitats que li deuen, "*No puedo hazer las funciones sin asistencia de los capellanes, y no los puedo obligar sin estipendio*", i acusant directament a Pau Estol dels deutes, i a Bellsollé dels plet que tenen en curs pels delmes; com també de les pensions que li corresponien del producte de la carnisseria i taberna.

La resposta produí una gran indignació, tant al poble com a l'ajuntament, per tal cosa, el dia 11 queda convocat el ple i els veïns signants del primer ofici. Aquesta reunió provocà la redacció d'un segon ofici que, pel grau de contundència, reproduïrem íntegrament els paràgraf més interessants, mantenint l'escrit i la grafia originals: "*El solo verdadero Zelo a la Sta Religion Catholica, y los clamores del Pueblo movieron a la convocacion que se manifiesto a V.M. con fecha de 8 ultimo para atender a las quejas de este infeliz Pueblo que todas redujeron al abandono de las funciones que se celebran o deven celebrarse en esta Iglesia: Estas se ha dexado por la sola voluntad de V.M. y no del consentito del Pueblo y con harto dolor de su corazon esta mirando que al paso que se dexan las principales funciones de la Iglesia se aumentan las diligencias por lo temporal, y para conservar: y en algun modo aumentar los derechos de Parroco*". I continua: "*Si Sor Rector; las circunstancias de estos tiempos no nos deve impedir de obrar bien ni Celebrar los misterios de nuestra Sta Religion: el cumplir V.M. con su obligacion animara a todo el Pueblo, no devemos mirar solo a lo temporal como V.M. manifiesta con su respuesta, queriendo sufocar a los individuos que este Pueblo ha comicionado por tan Santo fin; Pablo Estol si adeuda penciones tal vez las abria pagado si V.M. hubiera cumplido en su deber; paro que hagan las ovejas quando el Pastor dexa tan altas funciones?. Bellsollé defiende, y sabe defender sus derechos y no debe V.M. mesclar estos asuntos en las cosas espirituales de que tratamos. En muchas Iglesias nada se recibe de pensiones ni rentas, y no se atreven a dir las expresiones que V.M. escribe: Por fin este Pueblo quiere sus antiguas funciones en la Iglea, y esperamos,*



Fragment de l'original de la carta annexa de 20 maig de 1812

que no respondera por V.M., y que en todo nos dara exemplo para aumentar la devocion de sus ovejas.”

La pau tornà a regnar entre el rector i el poble, però per poc temps. Un nou conflicte, amb els mateixos protagonistes, esclatà el 17 de desembre de 1811 quan l'ajuntament nomena al dominic Vicenç Gassio com a organista, cosa que notificaren al rector: “Esperan sera de la aprobacio de V.”. Per descomptat el rector Salvador Lleuger no estigué d'acord amb el nomenament. Amb carta de 19 de desembre denuncià que el dret d'elecció d'organista, només era seu. El mateix dia 19, l'ajuntament l'hi recordà que l'orgue pertanyia al poble i totes les despeses referides a l'orgue les pagava el poble, i que el rector no tenia cap dret sobre tot el que feia referència a l'orgue. Encara fou necessari un acord de ple, celebrat el 20 de desembre per acabar el rebombori de l'orgue.

Com que les tensions entre el consistori, en nom del poble, i el rector continuaven, l'ajuntament envià un memorial al Vicari General del Bisbat de Girona, amb data 19 de maig de 1812, que diu: “El Bayle y Ajuntamto de Sn Martin de Arens de Munt con toda Veneracion a V.R., exponen: Que desde el mes de Enero ultimo està ausente de esta Parroquia el Rdo Parroco Dn Salvador Llauger igualmte su Vicario Rdo Josef Blanch y un Religioso Minimo que tenia en su casa con titulo de Economo de Diaconill de esta Igla. manteniendose estos quatro meses en la montaña una hora distante de esta Parroquia. Algunos Piadosos Sacerdotes han dado el pasto espiritual a los feligreses en la Quaresma y en

todo el referido tiempo ensenyando la doctrina Chistiana acistiendo a los enfermos, y haciendo las demas funciones de la Igla Agradecido el Pueblo del buen zelo de dichos sacerdotes resolvio darles la entrada a la Igla en todo el Adventicio; pero el Parroco indignado, y con su espiritu de oponerse à todo lo bueno de esta Parroquia les ha enviado varios recados, que no hiciesen funcion alguna en la Parroquia à menos de pagarsele à el al Vicario y al frayle como si acistieren a dichas funciones, que otramte los privaria de todo, ò se lo retendria de otra parte. El Pueblo no crehe que el Parroco ni su Vicario tengan derecho alguno de percibir los estipendios de entierros, Honras, y demas funciones de devocion no estando ocupados en cosas de su ministerio, y mucho menos estando ausentes de la Parroquia y termino. Esta pretencion del Parroco ha conmovido mucho al Pueblo se trate de hazer funciones en la Igla, y nos dan continuas quexas paraque pongamos remedio oportuno. Por cuios motivos recurrimos à V.R. y Suplicamos qe de la providencia conveniente mandando al Rdo Cura Parroco que se abstenga de semejantes pretenciones, y que no moleste a los sacerdotes que suplan las faltas de su oficio, Gracia que esperamos de la recta Justicia de V. R. Arens de Munt 19 Mayo de 1812. Josef Sallés Bayle, Jaýme Grau Regr decano= Salvador Cavot y Sordo= Por Antonio Riera Regidor en 2º lugar y Martin Batlle Regidor en 4º lugar à su ruego firmo y o Josef Sallés Bayle, Esteva Vilardell Diputado= Jph Soler y Rodon Diputado= Juan Benaven Sindico Personero”

Però si el memorial no fos prou dur, amb una carta annexa, ampliaren els greuges:

“Muy Ittre Sor. En la misma fecha acompañamos a V.R. el adjunto recurso para evitar las impertinentes pretenciones del Parroco de esta Villa, y para no exponer al Publico las faltas del mismo hemos resuelto informar a V.R. privadamente Cansado este Pueblo del poco o ningun cumplimto de Parroco en su Propio Oficio se convocaron los vecinos en el mes de junio de 1810, à instancia del Sindico Personero, è hicieron las siguientes proposiciones: Que el Parroco ha dexado de Celebrar la fiesta, y Procesion de la Minerva en los terceros Domingos, y la Procesion de los primeros de cada mes, la fiesta y Procesion de Corpus ò su octava, la hora de la Ascension, las quarenta horas, el cantar la tercia en los dias festivos antes del Oficio como todo siempre inviolablamte se avia practicado, que no se davan senyal alguna de campana para el Sacramto de la Comunion como era costumbre, Que ni el Parroco ni Vicario visitaban los enfermos ni acistian a los moribundos, y que muchos morian, como unos Geltiles; Que no se ensenyaba la Doctrina en todo

el año si solo algunos dias en la Quaresma. Que apenas el Parraco se pone en el Confesionario para Confesar, si solo en cada noche ò vetllada para confesar à tres Mujeres que tiene quotidiana: Que en todo el año no celebrar un Aniversario, y segun dicen los Residentes ni misas fundadas, no obstante que son infinitas las misas, y Aniversarios, fundados, y el mismo publica muchos cada Domingo, y ninguno se Celebra, y finalmte que no cumpliendo el Parroco en lo referido, y demas de su oficio, no se le pagaria el diezmo ni otro derecho alguno. El Bayle y Regidores para aquietar los gritos del Pueblo, dixeron que pondrian remedio à todo, como lo executaron, pasando Oficio al Parraco al los primeros de Julio del mismo año, à que contesto con frivolos, y despreciables motivos, y celebro alguna funcion en la Igla de las que abia cessado, y quedó suspendido el clamor del Pueblo todo consta en el libro de resoluciones del Comun. Estamos aora, Ittmo Sor, en el mismo y con mayores clamores del Pueblo, porque nada cumple el Parroco ha dexado el Pueblo en sus mayores trabajos, ni se le ha visto un solo dia en toda la Quaresma, no obstante que sus Parroquianos le avian procurado seguridad, y salvo conducto. Por dichos motivos se ha hecho el referido recurso paraque dando V.R. alguna Providencia se contentara el Pueblo, y se evitaran muchos fraudes en el diezmo de este año, pues con alta voz dicen que no pagaran aunque vuelva el Parroco en tiempo de la cosecha. Dios Ge à V.R. ms as Areñs de Munt 20 Maýo de 1812, Josef Sallés Bayle= Jayme Grau Regidor Decano= Salvador Cabot y Sordo= Por Antonio Riera Regidor en 2º lugar y Martin Batlle en 4º lugar à su ruego firmo Josef Sallés Bayle= Esteva Vilardell Diputado= Josef Soler y Rodon Diputado= Al Muy Ittre Vicario Genl del Obispado de Gerona”.

Per si no hi hagués prou problemes amb el rector Salvador Lleuger, un altre capellà escandalitzava al poble, Francesc Nicolau, que motivà una altre carta dirigida al Vicari General: “El Bayle, y Ayuntamiento de Areñs de Munt del presente Obispado, con el mayor respeto a V.S. hacen pñte: Que en esta Villa hay un Capellan que se llama Franco Nicolau quien confiado del Valimto que tiene el Parroco de esta Villa, se entromete en todo lo de este Pueblo, moviendo los animos de los vecinos del mismo, y causando confusiones y enredos entre los mismos. Las circunstancias del dia han suspendido muchas veces la resolucio de este Ayuntamiento de dar quexas a V.S. paraque se dignase tomar providencia contra este imprudente Capellan pero ahora llega a tal exeso que ya todo el Pueblo esta quejoso de el, y no puede este Ayuntamiento disimular mas su indevido modo de obrar, y suplicamos a V.S. que tome la providencia conveniente para contenerlo, por exigirlo asi



Recreació de l'assalt a la rectoria el 6 de juliol de 1812

la tranquilidad de esta Villa. Calla este Ayuntamiento el escandalo qe ha dado dicho Capellan andando de noche disfrazado con sus cortejas [Roba de mudar utilitzada per el festeig], y con sus habitos clericales de dia, pero todo lo calla por las actuales circunstancias, y solo desea que el Capellan se este quieto cumpliendo su obligacion, y que no se meta en cosas del Comun, ni las cosas de la Igla. que no corresponden à el. Dios Ge a V.S. ms. as. Areñs de Munt 20 Maýo 1812. Josef Sallés Bayle= Jaume Grau Regidor Decano= Por Antonio Riera y Martin Batlle Regidores a su ruego firmo y o Josef Sallés Bayle= Salvador Cavot y Sordo. Josef Soler y Rodon”.

El rector Salvador Lleuger, abandonà el poble i s'exilià a Maó quan, el 6 de juliol de 1812, “fou pres dels francesos en sa rectoria, i si bé que ell saltà per lo terrat, y quant fou al camp de Borrell sa n'adonaren y li desperaren una fusellada y faltà poc que no 'l ferisen..”, tal com deixà escrit en Antoni Bellsollell en les seves memòries.

Gustau Adzerias i Causi

1. Llibre de Determinacions. Arxiu Històric Municipal. Pag.240 i 241.
- 2 Ídem. Ídem. Pag. 242.
- 3 Ídem. Ídem. Pag.243 i 244.
- 4 Ídem. Ídem. Pag. 264.
- 5 Ídem. Ídem. Pag. 268.
- 6 Ídem. Ídem. Pag. 268 i 269.
- 7 Ídem. Ídem. Pag. 269.

ELS REMENCES DE SANT MARTÍ D'ARENYS

A la Catalunya feudal, els remences eren pagesos sotmesos a la servitud de la terra, que no podien abandonar el mas sense haver-se redimit del seu senyor. La redempció o remença era la taxa que havien de pagar i que també afectava als fills dels remences perquè aquesta era una condició hereditària.

Els vassalls havien de viure a les terres que cultivaven sense possibilitat d'eixir-hi sense autorització del seu senyor. No podien vendre els seus immobles i, en cas de morir sense testar o sense descendència, una tercera part del seu patrimoni anava a parar a mans del seu senyor. La dona i filles del pagès podien servir a la casa del senyor si aquest ho decidia. El dret de cuixa (*ius primae noctis*) era el dret del senyor a tenir relacions sexuals amb una dona del seu domini a la seva nit de noces (i per tant a gaudir de la seva virginitat). Tot i la seva presència a fonts antigues i medievals, no és clar si era un costum real, un ritual simbòlic (trepitjar el llit nupcial per indicar possessió) o una llei d'escassa aplicació. Alguns historiadors apunten que l'abús era freqüent però no un dret i que probablement s'ha extrapolat de l'obligació dels vassalls de consultar amb el seu senyor abans de casar-se.

Els mals usos són un conjunt de determinats costums feudals, generalment gravàmens, a què estaven sotmesos els pagesos per part del seu senyor a l'Edat Mitjana a la corona catalano-aragonesa i també en altres països europeus. Aquestes obligacions es poden relacionar amb el *Ius Maletractandi*, un dret aprovat per les Corts de Cervera del 1202 que facultava els senyors per maltractar, empresonar i desposseir els pagesos dels seus béns.

A mesura que avançava la Baixa Edat Mitjana, amb la gradual recuperació d'usos propis del dret romà, els mals usos es comencen a veure com a abusius. No obstant això, a causa de la crisi de l'Edat Mitjana, molts nobles veuen reduir les seves rendes i el seu nivell de vida. La «reacció senyorial» fa reviure els mals usos per tal d'augmentar la seva recaptació, cosa que provoca revoltes importants.

Les fortes tensions que es manifesten entre senyors i remences, i la necessitat de la corona de limitar el poder dels nobles, aconsella el rei Alfons, el Magnànim, des de Nàpols, a dictar l'1 de juliol de 1448 una reial previsió, en la qual permetia reunions de pagesos,

per tractar de la supressió dels mals usos i recaptar fons per pagar al rei la seva intervenció, amb la condició que un funcionari real de la cort n'aixequés acta.

Aquestes actes es recullen al Llibre del Sindicat de Remença, de les reunions celebrades en un gran nombre de parròquies de la Catalunya Vella entre el 13 d'octubre de 1448 i el 10 de març de 1449.

Escrit en llatí (llevat dels topònims, que són en català), el llibre consta de 237 folis que testimonien 553 reunions en les quals s'escollien els representants o síndics dels remences que havien de negociar l'abolició del règim de servitud (remença) i els mals usos associats, així com les difícils condicions de redempció. Hi són identificats, a més, els participants.

Dipositat a l'Arxiu Municipal de Girona, és considerat un document excepcional de la lluita d'un col·lectiu per l'assoliment dels seus drets. Al juny del 2013, la UNESCO inclogué el Llibre del Sindicat Remença al Registre de la Memòria del Món, un programa que inclou documents considerats cabdals de la història de la humanitat.

Vegem a continuació la transcripció del fragment del "LLIBRE DE REMENÇA DE 1448" amb els pagesos de remença de Sant Martí d'Arenys, reunits el dimarts 3 de desembre de 1448, en l'arenys o plaça de Sant Pol de Mar. Encara que mantenim la mateixa grafia, resseguint-la podrem detectar fàcilment, que molts cognoms de la llista continuen vius entre nosaltres.





*“Anthonius Penagay
Andreas Forn*

Iohannes de Cases noves

Bernardus Quera

Iohannes Guerau

Anthionius Aulina de Torrent Bo

Bartholomeus Gaubba

Narcissus Fredera

Petrus Vicens

Anthionius Oliver

Iohannes Valallta

Iohanes Trie, baiulus baiulie d-Arenys

Paulus Leu

Salvator Fortuny,

Mathias Domingo

Petrus Oliver

Iohannes Iulia

Petrus Olzina

Anthonnus Catha pro domo de Campica

Iohannes Catha

Bartholomeus Amar

Anthionius Sagrera

Petrus Belsoley

Iohannes Taxenera,

*Guillelmus Pachasii pro Petro Paschasii, eius nepo-
tis*

Iohannes Aygueviva

Iohannes Borrell

Iacobus Colomer

*Vincentius Fornaguera et
Bernardus Miro,*

omnes parrochie Sancti Martini d-Arenys” -

El 1461, en l'inici de la guerra civil catalana, els remences van fer costat al rei enfront de la Diputació del General. La revolta va ser encapçalada per Francesc de Ventallat. La guerra va ser guanyada pel rei Joan II, que signà la Capitulació de Pedralbes, però no va abolir ni les servituds ni els mal usos.

Fruit d'un sentiment d'abandonament de la corona cap a les reivindicacions remences, l'any 1485 va esclatar una segona revolta remença encapçalada pel remença radical Pere Joan Sala. Esclafada aquesta revolta, Ferran II, fill de Joan II, va dictar la Sentència Arbitral de Guadalupe (1486). Aquesta sentència redimia els mal usos previ pagament de 60 sous per mas i abolia el dret a maltractar i molts altres abusos senyorials menors. Els pagesos van conservar el domini útil del mas, però havien de fer homenatge al senyor i pagar drets emfitèutics i feudals.

Gustau Adzerias i Causi

Japhael ledó
 Bndq fimm
 Jacobq rugar
 archael olud de rugar
 petig ca roma ca fra
 Johamies comade sa font

ffiancistq cassola
 Jacobq bossa
 petig camd fimm
 Jacobq olud fta calella
 blasia veor archaelis reu et
 Johamies azolas
 omes prochie sancte azaye d pmeda

Bndq lediera
 Andreas mata
 Anthonyq fener
 ffiancistq comell
 Anthonyq fimon
 Johannes margues
 Johannes taulade
 Bndq coll
 Ensting ferran tutor pety
 fferan
 archael bossa
 Johannes comex demut et
 a rugar yta veor Johanyq fra
 omes prochie sancta pety de
 pmeda

Jacobq fferan
 Anthonyq madermut can
 petig plane demut can et
 archael galard
 omes prochie sancti archaelis
 de vall manye

Anthonyq penagay
 Andreas fom
 Johamies de cases nous

Bndq guera
 Johannes guerau
 Anthonyq anqna de torret bo
 Bartholomq gaulba
 Narcissq fredera
 petig buens
 Anthonyq olud
 Johamies balaltra
 Johannes rye bayulq bayulq daret
 paulq leu
 Saluator fortin
 Mathias domyngo
 petig domyngo olud
 Johannes Julia
 petig ohma
 Anthonyq catia pro domo de cayua
 Johannes catia
 Bartholomq amar
 Anthonyq saguera
 petig belsoler
 Johannes tapena
 Ensting paphasy p peno paphasy ag negro
 Johannes anguenya
 Johannes borrell
 Jacobq colond
 Vincentig fornequera et
 Bndq nipo
 omes prochie sancti a iatmy daret

MESTRES (3)

Els mestres de la República. 1931-1936

Hom ha calculat que l'any 1931, quan es proclamà la República, a l'Estat espanyol faltaven 27000 escoles; l'analfabetisme global era d'un 42% i, per damunt dels 10 anys, el 24% dels homes i el 40% de les dones no sabien llegir ni escriure¹. Les mancances en l'ensenyament fou el problema que més decididament van encarar les autoritats republicanes.

Les eleccions municipals celebrades el dia 12 d'abril de 1931 van donar la victòria a Arenys de Munt a la llista de la Unió d'Esquerres, que integrava membres de la Unió Socialista de Catalunya i del Centre Català Republicà d'Arenys de Munt adherit a Esquerra Republicana de Catalunya. El nou consistori republicà fou presidit per la figura carismàtica de Josep Maria Soler i Pérez que actuà com a alcalde fins al juliol de 1936, exceptuant els mesos que passà a la presó a conseqüència dels Fets d'Octubre de 1934². Una de les prioritats, potser la més important, dels nous governants republicans fou el tema de l'ensenyament i de la cultura. Just encara no feia dos anys que s'havien inaugurat les noves escoles a la Rambla Jalpí (avui Francesc Macià) 55, en un edifici insuficient i amb força carències d'ordre higiènic i pedagògic. Ben aviat, el 30 de juny de 1931, es va constituir una Comissió de Cultura amb l'objectiu fonamental de tirar endavant la construcció d'un nou Grup Escolar. La Comissió, presidida per Ramon Paituví i Rovira, comptà amb l'assessorament tècnic de Raimon Torroja i Valls. La comissió desplegà la seva activitat amb un doble objectiu: primer, cercar un lloc adequat per a construir-hi el nou edifici escolar i, segon, conscienciar la gent d'Arenys de Munt de la necessitat d'unes noves escoles.

Per sensibilitzar la població d'Arenys de Munt i donar a conèixer els motius de la construcció de les Escoles, la Comissió de Cultura organitzà dos cicles de conferències. El primer cicle, que abastà des d'octubre de 1931 fins al gener de 1932, comptà amb la presència de destacades personalitats del camp cultural, polític i pedagògic, com Rosa Sensat, Clementina Arderiu, Ventura Gassol i Manuel Serra i Moret. Molt afectuosa fou la carta d'agraïment que va rebre l'ajuntament en la qual *"la senyora Rosa Sensat manifesta que la quantitat de cent pessetes que li entregà l'Alcaldia per donar una conferència pro-Escoles a aquesta vila, les ha destinades a l'adquisició d'un Teatre Guinyol per als nens petits del Grup Escolar Milà i Fontanals*



Raimon Torroja, l'alcalde Josep Maria Soler i el president Macià al cafè El Sigle amb motiu del primer cicle de conferències, el 29 de gener de 1932. Fotografia: Fons Domínguez D-256. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona

de Barcelona que dirigeix"³. El segon cicle de conferències es portà a terme els primers mesos de 1933 i fou dirigit per Raimon Torroja, mestre en aquells moments del Grup Escolar Milà i Fontanals, tot i que encara seguia molt vinculat a Arenys de Munt. El mateix Torroja, a final de febrer de 1933, impartí dues conferències sobre la importància de la moral en l'educació dels infants. Feia ben poc que havia estat nomenat director de l'escola graduada Annexa a la Normal de la Generalitat, en la qual els futurs mestres farien les seves pràctiques abans d'exercir la docència.⁴

El 29 d'octubre de 1933 es realitzà un referèndum per conèixer el suport que tenia la iniciativa de construir un nou Grup Escolar, amb el cost que la mesura comportava per a les finances municipals. El resultat del referèndum, en el qual també van votar les dones, fou majoritàriament favorable a la construcció de l'escola i a la política seguida fins aquells moments.⁵

En tot el tràmit que seguí el projecte de construcció del Grup Escolar, va ser decisiva l'actuació de Jaume Comas i Jo davant dels responsables del Ministerio de Instrucción Pública y Bellas Artes, a Madrid. Jaume Comas, membre de la Unió Socialista de Catalunya, fou

GRUP ESCOLAR
MILA I FONTANALS I LLIBRE CORTA
BARCELONA, 19 febrer 1933.

Senyor Ramon Paituvi. Arenys de Munt.

Estimat amic: Acaba de telefonar-me el fill de Casanovas dient-me que el seu pare està malalt de grip i que no podrà donar la setmanal entrant les dues conferències que li pertorquen. Està de pega!

Be. Doncs, vindré jo. Estic agobiats de feina per dos motius ben satisfactoris: a) formo part d'un tribunal d'opinions a direccions de graduades a sis graus o més i la setmana entrant la destinàvem a examen i qualificació de treball, i b) he estat nomenat director regent de l'Escola graduada pràctica de la Normal de la Generalitat i demà proument prene possessió amb el tràfec consagrat que porta l'obertura d'aquesta Escola.

En fi, diverts i dijous d'aquesta setmana no faltaré a donar-vo les dues lliçons anunciades sobre Moral.

Records a tots. Molt afectuosament

Ramon Torroja

La meua adreça particular seguirà, per ara, la mateixa. La Escola Pràctica de la Normal de la Generalitat és a Urgell 18 L'Escola Industrial.

Carta de Raimon Torroja a Ramon Paituvi, oferint-se per fer dues conferències sobre moral en substitució d'en Casanovas. Correspondència 1933. Arxiu Històric Municipal d'Arenys de Munt

escollit diputat a Corts per Barcelona a les eleccions de 1933 i de 1936. La seva relació amb les autoritats republicanes d'Arenys de Munt, va ser molt estreta al llarg de tot el període republicà. Els seus esforços i la seva constància es veieren compensats amb l'èxit: el 14 de juny de 1934, la Gaceta de Madrid publicava la resolució que aprovava el projecte que permetia que Arenys de Munt encetés la construcció de les seves escoles.

El nou projecte educatiu que plantejaven els mestres i pedagogs republicans implicava un canvi de paradigma respecte de l'educació tradicional impartida fins aquells moments, un canvi radical impulsat pel moviment conegut com a Escola Nova. L'Escola Nova plantejava un nou model educatiu que partia de la curiositat, de les ganes de conèixer i de l'activitat dels mateixos infants. Els nens i nenes passaven a ser els protagonistes de l'educació. Ben lluny quedava aque-

lla concepció que veia els infants com "un ente rebelde y un saco que hay que llenar".⁶ Una de les pioneres de l'escola Nova fou Maria Montessori, amb una gran influència en els mestres del nostre país des de la primera escola d'estiu de l'any 1914. No va ser pas una casualitat que Maria Montessori residís de forma permanent a Barcelona entre 1933 i 1936.

Els mestres d'Arenys de Munt no ho tingueren fàcil per adaptar-se als postulats de l'Escola Nova. D'una banda, el grup classe que tenien a càrrec seu seguia essent unitari, amb alumnes de 6 a 14 anys a la mateixa aula. D'altra banda, aquella "escola petita i humil", com va dir

Manuel Serra i Moret a la clausura del cicle de conferències, no afavoria un canvi en els mètodes educatius. Per últim, el pes de la mentalitat tradicional, majoritària entre els mestres, que privilegiava el paper del mestre enfront d'un alumne passiu, posava uns límits clars a la renovació pedagògica. Els mestres van seguir exercint la seva feina de la millor manera que van saber, fent front a unes condicions escolars ben complicades i, qui més qui menys, procurant mantenir una actitud de respecte cap als infants.

Pocs canvis hi hagué durant el període 1931-1936. L'any 1931, a l'escola número 1, Raimon Torroja fou substituït per Miquel Bartoló, i Lúcia Borrell deixà pas a Adela Pallarès. L'any 1933, Maria del Pilar Planas prenia possessió de la plaça a l'escola de nenes número 1.

El mestre Josep Vilarrubla Piñana havia nascut el 1878 a Pallarols, Lleida. L'any 1927, fregant la cinquantena, ocupà la plaça de l'escola de nens número 2 en substitució del mestre Joan Salamero. La seva edat, amb el desgast que la professió de mestre comporta

	1931	1933
Escola de nens Número 1	Miquel Bartoló	Miquel Bartoló
Escola de nenes Número 1	Adela Pallarès	Maria del Pilar Planas

	1931	1933
Escola de nens Número 2	Josep Vilarrubla	Josep Vilarrubla
Escola de nenes Número 2	Pilar Muro	Pilar Muro



Josep Vilarrubla, entorn de 1932. *L'Escola Sant Martí. Una part de la nostra història*. Lluís Llovet i Maite Casquete. Edita. Escola Sant Martí. Canet de Mar, 1998. Pàg. 6.

va, varen ocasionar que fos una persona poc propícia als canvis i, sovint poc pacient amb els alumnes. Algun dels seus antics deixebles el recorden amorrat a l'estufa (a les escoles de la Rambla Jalpí 55 hi feia molt de fred a l'hivern) i amb un pal a la mà que feia servir per aturar els adolescents més indiscolinats. Durant els anys republicans, s'encarregà també de les classes d'adults que es feien al vespre, un repte difícil si es té en compte el cansament de la jornada laboral. El 14 de desembre de 1933, Ramon Paituví, president de la Comissió de Cultura, el convocà a una compareixença per tal que respongués a "les preguntes que hom cregui oportú adreçar-li en relació al compliment de la seva missió referent a l'ensenyament de les classes d'adults"⁷. El seu fill, Albert Vilarrubla Torrà, compromès amb la causa republicana, l'any 1939 fou sotmès a un consell de guerra que el condemnà a 20 anys de presó. Molt

malalt, sortí de la Model el juliol de 1943 i va morir dos mesos després.

El mestre Miquel Bartoló i Puigpinós va néixer el 1890 a Odén, Lleida. L'any 1931 ocupà la plaça de l'escola de nens número 1, que havia deixat vacant Raimon Torroja. El mestre Bartoló s'implicà en la dinàmica social del poble i formà part del Centre Català Republicà adherit a Esquerra Republicana de Catalunya. Els informes de la Causa General l'esmentaren com a dirigent d'Esquerra Republicana de Catalunya.⁸ Fou sotmès a consell de guerra i condemnat per rebel·lió militar. Fou depurat del magisteri i tancat a la presó Model de Barcelona. Sortí en llibertat condicional el maig de 1941.⁹

L'any 1933 prengué possessió de la plaça de l'escola de nenes número 1, la mestra Maria Pilar Planas Font. Maria Pilar Planas havia nascut a Barcelona l'any 1894. Havent obtingut el títol el 26 de juliol de 1918, treballà com a mestra a Massalcoreig (Lleida) durant uns quants cursos escolars per passar, més tard, a ocupar la plaça de mestra a l'escola de Sant Iscle de Vallalta. El seu home regentava una pastisseria que va traslladar a Sant Iscle de Vallalta, i després



Maria Pilar Planas amb el seu marit Esteve Garrell



Matilde Planas López amb les seves alumnes

a Arenys de Munt, on passà a viure tota la família. Durant una llarga temporada, Maria Pilar va anar cada dia a peu, d'Arenys de Munt a Sant Iscle, fins que obtingué la plaça definitiva a Arenys de Munt. Molt catòlica i enamorada de la seva terra, exercí la docència fins als anys 50 quan hagué de renunciar a la feina a causa d'haver patit un atac de feridura.

Una mestra molt relacionada amb Arenys de Munt ha estat la Sra. Matilde. Matilde Planas López va néixer a València l'any 1903. L'any 1923 obtingué el títol de mestra. Al passar a viure a Arenys de Munt va realitzar nombroses suplències a les escoles de Sant Iscle i d'Arenys de Munt. Tot i la brevetat d'aquestes suplències, algunes de les seves alumnes la recorden pel seu tracte afable i carinyós. Compromesa amb la renovació pedagògica, portà a terme el seu mestratge amb el convenciment que educar era desplegar les potencialitats dels infants. L'any 1936 aconseguí una plaça al grup escolar Lluís Bello, de Barcelona. Cap al final de la guerra dirigí una colònia infantil a Lloret de Mar. Després d'un periple de sis mesos en terres franceses amb els infants de la colònia, tornà a Arenys de Munt el mes de juny de 1939. La seva feina de mestra, però, s'havia acabat per a ella.¹⁰

Altres dos mestres d'Arenys de Munt que participaren en la reunió convocada per crear un patronat per a la Biblioteca Municipal, el desembre de 1935, són Emília Rossell Catà i Josep Rossell Riera.¹¹ Tot i que no van exercir com a mestres a les Escoles del poble, molt probablement van impartir classes particulars als seus domicilis.

Durant el curs escolar 1933-1934 inicià la seva activitat l'Escola Municipal d'Arts i Oficis, probablement estatjada al primer pis del nou edifici escolar de la Rambla Jalpí 55. El seu director Rafel Castellví obtingué el nomenament oficial el 26 de març de 1934.¹² Aquella va ser una proposta enterament municipal que tingué una breu durada, ja que els fets d'octubre de 1934, amb l'empresonament de les autoritats municipals republicanes, van estroncar la iniciativa. La nova gestora municipal, formada amb membres de la Lliga, deixà d'oferir suport econòmic a l'Escola d'Arts i Oficis.

Francesc Forn i Salvà

1. Raimon Portell i Salomó Marquès. *Els mestres de la República*. Badalona: Ara Llibres, 2008.
2. Per a una visió de tot el període vegeu Francesc Forn i Salvà. *Arenys de Munt: el trencament amb el vell règim. La segona República i la construcció d'un nou Grup Escolar*. Argentona: L'Aixernador, abril de 1985.
3. Francesc Forn i Salvà. *Arenys de Munt.....* Pàg. 54.
4. Vegeu la carta que envia a Daniel Paituví
5. Francesc Forn i Salvà. *Arenys de Munt...*. Pàg. 57.
6. Joan Salamero Amat. "Por cuenta propia". Fiesta escolar. Arenys de Munt, octubre de 1922.
7. AHMAM. Correspondència, 1933. 14 de desembre de 1933.
8. Archivo Histórico Nacional. Causa General, 1587. Exp. 3. Fol. 61 vº. Online: pares.mcu.es.
9. Elies Surroca. La repressió franquista.
10. Marc Oller i Josep Lluís Rodríguez. "La Sra. Matilde: una docència curta, però intensa". *Arennios*. Núm. 31. Arenys de Munt, setembre de 1995.
11. Francesc Forn i Salvà. *Arenys de Munt...*. Pàgs. 80 i 81.
12. AHMAM. Correspondència, 1934-1935. 30 de setembre de 1935.

QUATRE BOIGS DE MATARÓ. Combat per Catalunya 1930-1937¹

d'Esteve Albert i Corp

Existeix en la nostra literatura una tradició memorialista, des de les Quatre Grans Cròniques (final segle XIII- XIV), fins a l'època contemporània amb la profusió de la literatura explicativa de les vicissituds de la guerra dels tres anys i de l'exili.

En el cas de la recensió que ens ocupa, l'obra respon als canons fixats per la literatura memorialista. Els Quatre boigs de Mataró és una obra de caràcter autobiogràfic, on la peripècia de l'autor s'emmarca en els esdeveniments històrics dels quals n'ha estat testimoni, o en els quals ha participat.

La narració té una linealitat cronològica i expressa de forma molt clara, la ideologia política de l'autor, en aquest cas el seu independentisme com a militant de Nosaltres Sols

L'obra se'ns fa interessant per partida doble, d'una banda perquè hi ha pocs testimonis escrits del paper polític de l'independentisme (el separatisme d'aleshores) en el període de la República i la guerra, i després per la seva visió local de Mataró i el Maresme dels anys trenta, el text doncs, té un valor rarsa que el fa més valuós si cap. L'obra té 189 pàgines, amb un apèndix documental i un índex. El llenguatge és planer, viu i acolorit, sovint fa servir un registre col·loquial que apropa el text al lector.

Esteve Albert i Corp va néixer a Dosrius el 1914 i va morir a Andorra la Vella el 1995, el novembre de 1930 el trobem estudiant al Seminari de Barcelona, que abandona un mes després, això vol dir que fins als setze anys rebé una formació cultural sòlida, pel damunt de la dels joves de la seva classe social, en les seves publicacions de maduresa es notarà aquesta preparació cultural.

Els Quatre boigs de Mataró són: l'Esteve Albert, en Joan Bachs, en Domènec Gironès i en Joan Lai-ret (Mataró 1911-Veneçuela 1975) ells foren el nucli impulsor de l'independentisme a la ciutat. Eren molt joves al voltant dels vint anys, la majoria encara no havien fet el servei militar, el novembre de 1932 formen el nucli de Nosaltres Sols a la ciutat, el President és en Josep Barrera i Noguer, antic militant d'Estat Català, en Joan Lai-ret actua en funcions de secretari i l'E. Albert com a vocal. Al seu voltant

s'aglutinen en Salvador Benito, en Joan Ballescà, en Jaume Calsapeu, en Miquel Vilardebò, en Florentí Serra (Tinet), en Jaume Llavina, en Quimet Patuel, l'Àngel Tarragó i en Josep Riera, entre el centenar de militants que integren l'organització a la ciutat.

En J. Lai-ret i en D. Gironès, eren membres de la Junta del grup Fejocista Lleó XIII, en J. Bachs, n'era soci, havien participat en un curset al Círcol Catòlic, sobre la doctrina social de Lleó XIII que impartí el senyor Majó secretari Municipal de Dosrius, propers a la Congregació Mariana de Mataró, passaren a engruixir les files de la Federació de Joves Cristians de Catalunya (FJC). E. Albert diu que coincidí amb J. Lai-ret a les trobades comarcals de la FJC, i J. Lai-ret en fou el secretari.

L'ambient de les eleccions aquell abril de 1931, venia determinat pels visques a la República, a Catalunya Lliure, a la Revolució, a la República Catalana i amb "mort al rei". El dimarts 14 d'abril la bandera Republicana oneja a la balconada de l'Ajuntament, al costat de la Catalana, al carrer, el bust del rei estava envoltat, era un símbol de la nova etapa que s'havia iniciat. Aquella mateixa nit, acabat de sortir de la presó, arriba a Mataró el dirigent de la CNT Joan Peiró, que en un míting improvisat parla de la necessitat de l'emancipació dels obrers, i que el Govern i l'economia estiguin sota el control d'aquests.

L'any 1932, l'Esteve Albert duia a terme una activitat intensa, estudiava el Batxillerat, recollia cançons populars per a l'Obra del Cançoner de Catalunya, militava a Nosaltres Sols i era membre del grup Fejocista Lleó XIII, els quatre amics consideren que només amb un enèrgic proselitisme de caràcter cristià, patriòtic i social, es podria salvar Catalunya de la tempesta que s'albirava a l'horitzó, un preludi de la qual fou la sublevació del general José Sanjurjo Secanell a Sevilla i Madrid el 10 d'agost de 1932.

Aquest mateix any en el Mataró dels 30.000 habitants, hi trobem un teixit associatiu format per 300 afiliats als tres grups locals de la FJC, el Renaixement del Centre Catòlic, el Lleó XIII del Foment Mataroní i el grup del mateix Foment. Com a organitzacions polítiques hi havia el POUM, la FAI, Nosaltres Sols, Joventuts d'Esquerra Republicana-Estat Català (JEREC), Joventut Comunista, Joventut Car-

lista, Joventut de la Lliga, Joventut d'Acció Catalana.

L'autor del text escriu aquesta opinió sobre la figura de Lluís Companys. El segon President de la Generalitat era un home terriblement traumatitzat per les contingències d'una vida de risc i d'aproximació als perseguits per la justícia i un carisma d'il·luminat i redemptor que el cremava per dins i l'empenyia a la lluita del carrer. La situació de conflicte social i de confrontació entre el Govern Català i el de l'Estat feia preveure una confrontació, per a la qual els militants de Nosaltres Sols es preparaven amb entrenaments de la seva secció militar (OMNS).

Esteve Albert treballa com a cronista de la II Fira Comercial i la I Comarcal del Maresme. Per a la inauguració de la Fira el dia 27 de maig de 1934 cap a quarts de nou del vespre arribà a Mataró el President de la Generalitat Lluís Companys, acompanyat del secretari de la Presidència Joan Alavedra, del Conseller de Treball, Martí Barrera i de Diputats del Parlament Català. En el comentari de l'acte, l'autor fa esment de l'elegància del President Ll. Companys i de la fluïdesa del seu llenguatge, a parer de l'autor, una mica versallesc. Era un ambient de festa, però ja

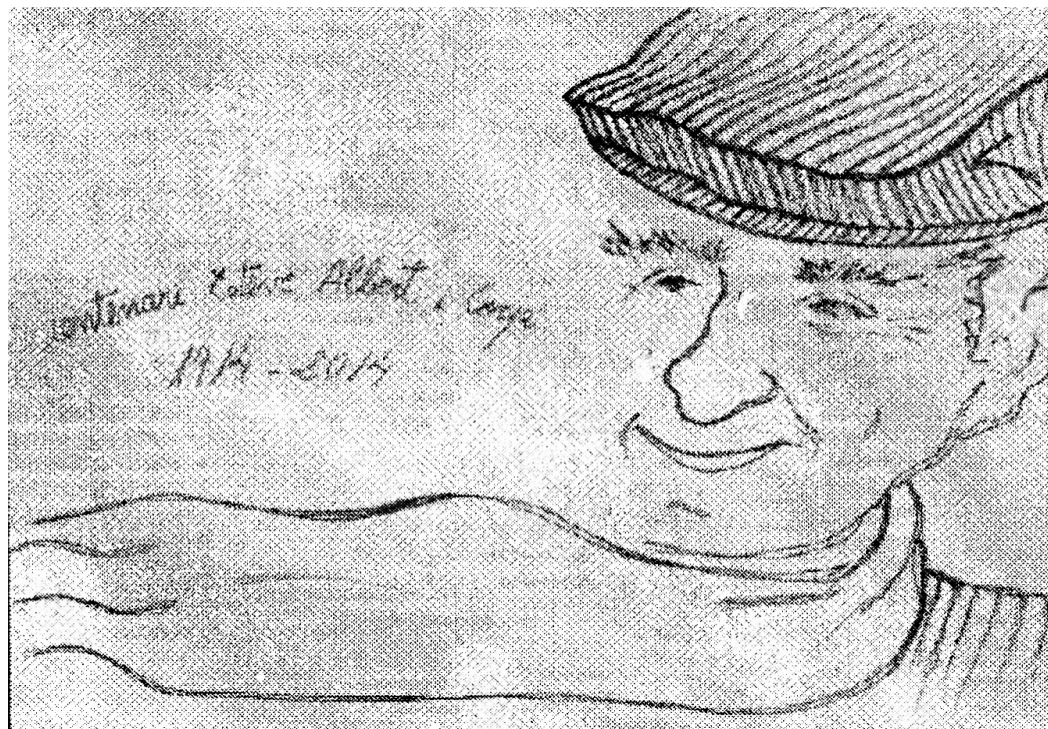
s'havia iniciat la vetlla d'armes que duria a la confrontació del Sis d'Octubre, pròleg de l'esclat de la guerra.

La Llei de Contractes de Conreu fou el catalitzador del xoc frontal entre el Govern català i el Govern espanyol, el 9 de juny de 1934, el President de la Generalitat preveient l'enfrontament reorganitza el Govern i trasllada Josep Dencàs de la Conselleria de Sanitat a la de Governació, situa un home de conviccions patriòtiques sòlides en un lloc clau, com és Governació, des d'allí el nou Conseller reorganitza el Sometent, depurant-lo dels elements adversos a la política de la Generalitat, alhora crea una Junta Militar o Consell d'Enquadrament de Milícies de tots els partits i moviments nacionalistes. A Mataró els responsables de l'OMNS eren Manuel Riera, Joan Bachs, i Esteve Albert. Aquests dos darrers tenen una entrevista amb en Josep Badia per a demanar-li armes; aquest promet que les tindran quan arribi el moment i s'interessa per la quantitat d'homes que es podran mobilitzar, ells li diuen que un centenar de Nosaltres Sols, i que desconeixen quants militants tindran preparats per a la lluita l'Aliança Obrera i Estat Català. A la segona quinzena de setembre de 1934 a



Esteve Albert i Corp

l'Estadi de Montjuïc hi ha una desfilada dels escamots d'Estat Català, els diaris donen la xifra d'uns 15.000, les espases estan desembainades, el conflicte està anunciat. El 4 d'octubre quan Miquel Badia es presenta a la Generalitat a recollir el nomenament de Comissari General d'Ordre Públic, tal com s'havia quedat amb el President Ll. Companys, aquest es negà a lliurar-li el nomenament, des d'aquest moment les relacions no massa bones, entre el President i Miquel Badia, empitjoren de forma manifesta. Aquest fet poc estudiat a part de discrepàncies polítiques i personals, explicaria en part la descoordinació entre els responsables militars del Sis d'Octubre J. Dencàs, M. Badia i el President Ll. Companys, mentre que els primers optaven per una insurrecció secessionista, que permetés la creació d'un Estat Català, el segon volia una reedició del 14 d'abril que permetés l'enfortiment del Govern de la Generalitat i, de retruc, de la República. A Mataró el Sis d'Octubre els militants



de NS una trentena, desfilen en formació fins davant de l'Ajuntament on el batlle Salvador Cruxent, llegeix el text del President de la Generalitat, proclamant l'Estat Català de la República Federal Espanyola, reben ordres de Barcelona d'anar al Cap i Casal, tenen problemes amb els camions que els han de transportar, marxen a peu cap a Barcelona, a l'altura de Vilassar senten el retruny de les canonades, quan són al Masnou els hi arriba la notícia que el Govern de la Generalitat ha capitulat, amaguen les armes i retornen a casa seva, J. Lairer, Joan Ballestrà i Domènec Gironès són empresonats a la Model acusats d'haver proclamat l'Estat Català, Esteve Albert per tal de no ser detingut, opta per fer-se el fonedís, ingressa abans del temps que li toca a la seva lleva al servei militar a la Marina, a Cartagena a la Base Aeronaval de San Javier, s'hi estarà des del novembre del 1934 fins al desembre del 1936.

Domènec Gironès creia en el triomf mundial del feixisme, opinava que Catalunya hi havia de tenir un lloc en aquell nou ordre mundial, i que per tant calia organitzar un partit de tipus totalitari, que seguis el model alemany, la seva ulterior col·laboració amb la dictadura franquista on ocupà càrrecs rellevants, confirmarà aquesta deriva feixistitzant.

Miquel Badia retorna del seu exili parisenc, explica als militants d'Estat Català la seva actuació el dia Sis d'Octubre, se li reconeix que actuà de forma coratjosa i d'acord amb la comesa que se li havia encomanat, fent honor al seu compromís. El 28 d'abril de 1936 a la cruïlla del carrer Consell de Cent amb Diputació, un escamot de la

FAI integrat al Sindicat del Transport assassina els germans Badia, de fet només volien matar en Miquel però en Josep el volgué emparar i també fou assassinat. L'endemà els quatre boigs assistiren a l'enterrament dels germans Badia.

La revolta dels militars és vençuda, es dissol l'exèrcit, s'inicia un doble procés de revolució social i de guerra. A Mataró com a altres pobles i ciutats es crea el Comitè de Salut Pública amb representació de totes les organitzacions polítiques i sindicals d'esquerreres. El President del Comitè era Salvador Cruxent i Rovira (ERC) i el sots president Joan Peiró i Belis (CNT), la representació més nombrosa corresponia als anarcosindicalistes seguits dels militants d'Esquerra Republicana de Catalunya. Columnes de milicians d'organitzacions polítiques i sindicals, uns 30.000 van a defensar el front d'Aragó per tal d'aturar l'exèrcit feixista. E. Albert forma part del Comitè Antifeixista de Dosrius, els membres del Comitè creuen que s'han de respectar les vides dels pobletans i evitar la intromissió d'elements forans, que vinguin a cercar feixistes amagats. Al diari Llibertat, portaveu del Comitè Local de Salut Pública, apareix una crida de Joan Lairer als afiliats i simpatitzants d'Estat Català per a integrar-se a una Columna d'Estat Català, que sota el comandament del Capità Alberto Bayo aniria a alliberar Mallorca. La primera expedició saltà a bord del destructor Miranda el 5 d'agost de 1936 amb 1300 milicians la majoria d'Estat Català. Aquesta operació militar dissenyada pel Govern Català, fou boicotejada pel Govern de la República, que dificultà el subministrament de queviures i armament als expedicionaris i després

sense informar la Generalitat, el dia 3 de setembre retirà els vaixells que donaven suport a la força de desembarcament, obligant-la a desistir de la conquesta.

Els quatre boigs opinen: Acabeu amb els incontrolats i la República Catalana serà ben acollida i ajudada pel món sencer! Vull dir els Estats Units, Anglaterra i França, que els interessa prou un enclavament de democràcia autèntica a l'Occident de la Mediterrània, per a fer el contrapès a Itàlia. Des de l'inici de la revolució en els rengles d'Estat Català i de Nosaltres Sols, apareixen veus que critiquen l'acció dels "incontrolats" que desprestigiaven els valors de la revolució, alhora es considera que des del Govern de la Generalitat no es fa tot el que cal per eliminar els seus excessos, caldria però, saber si el Govern Català disposava de prou força militar per a poder-se imposar a l'hegemònica CNT-FAI.

Més de dues i tres vegades li havia sentit explicar amb paraula encesa a l'Esteve Albert el complot de novembre de 1936, conegut també com l'afer Companys-Revertés. L'operació tenia com a objectiu apartar el President de la Generalitat del seu càrrec, i que el Govern Català acabés amb l'hegemonia de la CNT-FAI per a poder recuperar el control de l'ordre públic. El disseny de l'operació sortí de les files d'Estat Català i de Nosaltres Sols, un dels seus impulsors era l'aleshores President del Parlament Català Joan Casanovas, que substituiria en la Presidència de la Generalitat L. Companys. Es comptava amb la complicitat del Comissari General d'Ordre Públic Andreu Revertés, antic militant d'Estat Català, que aleshores ho era d'Esquerra Republicana de Catalunya i de les forces a les seves ordres. La missió, doncs, era empresonar els caps més significatius de la CNT-FAI es parlava d'una vintena, i enviar el President L. Companys a l'exili. Això seria el pas previ per proclamar la República Catalana, sembla que amb el vistiplau del govern francès amb qui Joan Casanovas tenia òptimes relacions. Estat Català tenia uns dos-cents militants armats per a dur a terme l'operació. El 24 de novembre el complot és descobert i Andreu Revertés detingut, substituït en el càrrec per Martí Rouret. Es suspèn i s'expulsa del partit el seu secretari general Joan Torres Picart que s'exilia, així com Joan Casanovas. A. Revertés, peça cabdal del complot, és assassinat per policies de la Generalitat a la carretera de Calaf, prop de Manresa. Durant els fets de maig de 1937 E. Albert i Joan Bachs des dels balcons del Comitè Central d'Estat Català, es defensen amb bombes de mà i fusells, de l'assalt de les tanquetes de la CNT-FAI. Acaba el llibre amb la notícia que Joan Llairet in-

gressà a la Secretaria de l'Exèrcit Popular, on arribà a Comissari polític mentre que Joan Bachs i Esteve Albert ingressaren a la policia de fronteres, més tard el 3 de març de 1938 Esteve Albert s'incorpora al front d'Aragó. Així la narració s'acaba el 1938, quan encara falta un any per l'acabament de la guerra.

Agustí Barrera i Puigví

1. Accésit Premi Iluro 1977. Mataró 1979. Caixa d'Estalvis Laietana. Editorial Rafael Dalmau.
2. Nosaltres Sols, era una organització paramilitar creada el 1931 per Daniel Cardona seguint el model irlandès del Sinn Féin. Tenia una branca militar, l'Organització Militar de Nosaltres Sols (OMNS). Eren al voltant d'uns 700 militants.
3. La Federació de Joves Cristians volia ésser un gran moviment de joventuts catòliques, no adherit a cap partit polític, i per damunt de tots els partits i les escoles. Adoptaren com a lema la frase del bisbe Torras i Bages : Catalunya serà cristiana o no serà. En esclatar la guerra, part dels feijocistes fugiren i col·laboraren amb els militars, altres restaren als rengles de l'Exèrcit Republicà, d'altres foren perseguits i alguns afusellats

Bibliografia

- Barrera, A.- *Joan Llairet i Pons, una aproximació biogràfica*. IX Sessió d'Estudis Mataronins (MASM) Mataró 1993.
- Barrera, A.- *Inscrit en la memòria històrica*. Edicions del 1979. Barcelona 2013
- Castells, V.- *Nacionalisme català i guerra civil a Catalunya (1936-1939)*. Rafael Dalmau, editor.- Barcelona 2002
- Manent, A.- *Solc de les hores. Retrats d'escriptors i de polítics*. Edicions Destino. Barcelona 1993
- Martínez, J.- *Una vida per Catalunya. Memòries (1939-1946)* (pàgs. 377, 378, 388, 400, 401, 405, 488) Editorial Pòrtic. Barcelona 1991
- Renyer, J.- *Un home de silenci. Jaume Cornudella i Olivé: patriotisme i resistència (1915-1983)*. Pagès editors. Lleida. 2001
- Ros i Serra, J.- *Miquel Badia, un defensor oblidat de Catalunya*. Editorial Mediterrània.- Barcelona 1996
- Ros i Serra, J.- *La memòria és una decepció (1920-1939)*. Editorial Mediterrània.- Barcelona 1995
- Rubiralta, F.- *Una història de l'independentisme polític català*. Pagès editors.- Lleida 2004
- Surroca, R.- (coordinador). *Memòries del Front Nacional de Catalunya. Cavalcant damunt l'estel*. Arrel editors. Barcelona. 2006
- Xaubet, J.- *Un intent d'història oral: el Sis d'Octubre a Mataró*. Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria, núm 20. Mataró juliol 1984
- Viladrosa, O.- *Sang, dolor, esperança. La Generalitat republicana i la primera resistència independentista (1931-1946)*. Editorial Dux. Barcelona 2010

ELS ARXIUS HISTÒRICS DE L'EMPRESA GROBELÀSTIC S.A. LA IMPORTÀNCIA DE LA PRESERVACIÓ DEL PATRIMONI

“Arxiu: conjunt de la documentació produïda i rebuda per un organisme públic, una institució religiosa o laica, una empresa industrial o comercial, una família, un individu, com a resultat de llur activitat, conservada en previsió d’una utilització jurídica o històrica”, segons la definició que dóna el Diccionari de la llengua catalana, Enciclopèdia Catalana, edició de 1995. És evident, i obvi, que darrere d’un arxiu s’hi troba sempre la voluntat de qui ha entès a la perfecció la transcendència d’uns documents i la importància de la seva adequada ordenació, però el que no resulta tan evident ni tan obvi és que hi hagi persones que tinguin la percepció de la transcendència d’una documentació en el mateix moment en què aquesta documentació s’està produint. És en aquest context que hem de destacar la visió i la voluntat, a més de la constància, de Magí Borrell Portabella per salvar de l’oblit, i d’una possible destrucció, l’abundantíssima documentació que les empreses que han precedit Grobelàstic S.A. han anat generant des del segle XIX fins a 1984, data de la creació d’aquesta darrera entitat, en el sí de la qual es troben actualment uns arxius històrics, testimonis d’uns passats empresarials complexos, que es remunten a la data de 1890 pel que fa l’inici de la S.A. Grober a Girona, però a una data més remota pel que respecta Nacional de Manufacturas Matas S.A., ubicada al principi a la ciutat de Barcelona. En créixer la ciutat comtal, la fàbrica es va traslladar a Pa

llejà, a la vora del riu Llobregat i va formar part del grup empresarial de la família Portabella, originària de Manresa, un nucli tèxtil molt important a Catalunya, especialment pel que es refereix al ram de la cinteria. La factoria Nacional de Manufacturas Matas S.A. es dedicava, des de feia anys, a la fabricació d’articles complementaris per l’habillament, és a dir, articles per la merceria com fistsos, satins, gros-grain i cintes amb dibuixos fets amb jacquard, mentre que la S.A. Grober es va dedicar, en un principi, a la fabricació de trenyelles i cordons de seda, llana i cotó, amb el corresponent procés de tiny i acabats i més endavant, també va fabricar botons i teixits elàstics.

A banda de la voluntat de salvar de la destrucció molts milers de documents, Magí Borrell Portabella ha entès que no només calia guardar, sense més, aquest fons documental tan copiós, sinó que s’havia de guardar, de manera definitiva i de cara al futur, ordenat i classificat, i a poder ser, en un indret on esdevingués fàcilment assequible i consultable per sempre. I aquest lloc és l’Arxiu Comarcal del Maresme, a Mataró, una comarca que va veure néixer moltes iniciatives en el ram del tèxtil, i que, malauradament, ha vist com anaven desapareixent o bé s’anaven reconvertint en espais que difícilment podran evocar el seu potent passat tèxtil.

La preservació d’aquest important fons documental



Treballadores de la fàbrica Grober de Girona

s'ha d'entendre, així mateix, a manera d'homenatge, per part de Magí Borrell Portabella als seus avantpassats, tant els més immediats com els més remots i reclusos en el temps, però que esdevenen propers a través dels seus documents, firmats i segellats, uns testimonis que palesen una intensa activitat industrial i empresarial que va constituir una bona font de recursos per a molta gent de poblacions com Barcelona, Pal·lejà, Girona, Bescanó i Arenys de Munt.

Ja fa temps que investigadors de l'àmbit de la historiografia, a França, la *histoire appliquée*, o en el món anglosaxó la *public history*, han considerat molt rellevants els valors que els arxius d'empreses poden aportar al coneixement general i/o particular de la recerca històrica, a banda de la consideració de que les organitzacions es poden beneficiar de les pràctiques sistematitzades de les seves pròpies trajectòries anteriors.

En aquests darrers anys ha sorgit, també al nostre país, la consciència de la preservació i conservació d'uns documents que fa un temps no es consideraven importants, a més d'una certa perspectiva d'explotació positiva de la memòria històrica empresarial, molt lligada al reconeixement i valoració del patrimoni arqueològic industrial. Seguint aquesta tendència, marcada en principi per les recerques fetes pels estudiosos d'història econòmica i d'història local, l'aprofundiment en l'estudi de l'àmbit de la industrialització a Catalunya ha anat potenciant, a més de valorar com es mereixen, els fons documentals de les empreses en general, i de les empreses industrials en particular.

És per tot això que resulta molt positiu poder llegar al futur uns fons tan rellevants com els de les empreses S.A.Grober, que ha tingut seus a Girona i a Bescanó (Gironès) i a Arenys de Munt (Maresme), i Nacional de Manufacturas Matas S.A., iniciada a Barcelona, i que va estar ubicada darrerament a Pal·lejà (Baix Llobregat).

A més de les circumstàncies històriques, sovint difícils, que aquestes empreses van haver d'afrontar, com per exemple la Guerra Civil de 1936-1939 a Espanya, i que la documentació conservada reflecteix perfectament, hi ha testimonis documentals d'una, podríem dir-ne, filosofia d'empresa que es manifesta a la S.A.Grober mercès als germans Emili i Joan Portabella Barrera, mitjançant actuacions socials i culturals molt estimables i estimades, amb una notable incidència ciutadana, tant a Girona, com a Bescanó o a Arenys de Munt.

L'empresa no es va limitar a ser només un negoci, que també, naturalment, sinó que, d'alguna manera



es va convertir en un àmbit de realització, socialització i promoció personal dels treballadors, a més d'un suport familiar en èpoques en què, ni la societat ni l'entorn administratiu, oferien gaires oportunitats d'educació i/o de formació, i molt especialment en el període de la postguerra. En aquest sentit, i amb un sentiment patriarcal que ultrapassava la mateixa persona del treballador o treballadora per preocupar-se també dels seus fills, van sorgir projectes com els de les guarderies infantils, que venien a arrodonir i completar l'ampli ventall de les Germandats de Socors Mutus, el Foment de Cultura, amb les seccions d'Escoles d'Ensenyament Primari, l'Escola d'Oficis i Arts Decoratives i, fins i tot, el patrocini d'un grup de cant coral, l'Orfeó "Cants de Pàtria" a Girona i a Bescanó, a més de biblioteques, equips esportius, sessions cinematogràfiques, serveis de menjador i habitatges econòmics. És evident que totes aquestes realitzacions constituïen una labor de substitució en unes èpoques de mancances estatals i municipals, i que la percepció de les situacions precàries d'alguns dels treballadors per part dels germans Portabella Barrera havia assumit i promogut amb eficàcia. També a Arenys de Munt

l'empremta filantròpica de Joan Portabella Barrera es va fer realitat en la construcció i posada en funcionament d'una guarderia pels fills menuts de les operàries de la S.A.Grober, que hi van ser admesos a partir d'un mes de vida fins a l'edat de l'escolarització. De totes aquestes instal·lacions i actuacions hi ha referències al ben nodrit fons documental de l'arxiu esmentat.

Tota aquesta abundant documentació ha estat classificada segons els paràmetres que el Servei d'Arxius de la Generalitat de Catalunya ha determinat per les empreses, de tal manera que els investigadors ho tindran molt fàcil per accedir als documents, acuradament descrits i quantificats. En aquest sentit, les xifres són eloquents: els fons documentals referits a la S.A.Grober, tant de Girona, com de Besanó i d'Arenys de Munt comprenen uns 79 000 documents, mentre que el fons que correspon a l'empresa Nacional de Manufacturas Matas S.A., de Pallegà, n'abasta uns 25 000 més. Aquestes sèries documentals abasten des de la constitució de les societats, les seves juntes d'accionistes i òrgans de direcció i el patrimoni, fins a les condicions de treball dels operaris, passant per la organització interna, les relacions amb els poders públics i gremials, amb una especial incidència en la gestió dels recursos econòmics, la facturació, la fiscalitat, i, evidentment, en la fabricació dels productes, amb la maquinària adequada, els controls de qualitat, els estudis i informes de seguiment i propostes de millora d'equipaments i d'instal·lacions. I pel que fa la gestió comercial, des dels estudis de mercat fins a l'abundantíssima correspondència amb els clients, amb tarifes incloses, que han de permetre en el futur interessants estudis sobre la indústria tèxtil en diversos períodes de la nostra història, sense oblidar les millores tècniques

i tecnològiques que es van succeïnt durant la llarga vida d'aquestes empreses, a més de la intensa vessant social, abans esmentada, que hi queda reflectida en molts documents que avui poden ser d'un indubtable valor sentimental, sense oblidar la documentació que permet seguir els motius de les reubicacions de la factoria de la S.A.Grober, que va haver de marxar de Girona en créixer la ciutat amb el Pla Mercadal.

Hi ha també un interessant material d'acompanyament sota la forma de fotografies, plànols, esquemes de maquinària, que han de facilitar estudis i veure'n l'evolució al llarg del segle XX. També hi podran cabre treballs sobre l'evolució de les modes, i com aquestes poden determinar l'èxit o el declivi d'uns productes, d'unes textures o d'uns colors, i de quina manera les empreses han hagut de considerar aquestes conteses i afrontar-les en cada cas. Si bé tots els documents resulten interessants per als estudiosos, n'hi ha uns quants que traspuen vida, recullen les formes de subsistència, els salaris percebuts, els horaris de feina, la organització dels treballadors, l'evolució dels subsidis i de la previsió social, la gestió de proveïments i de subministraments, els talls d'energia que sovintejaven en temps de precarietat, fins i tot la importància de les festes d'èpoques passades, on l'empresa hi col·laborava, i que, tot plegat, ja forma part de la memòria col·lectiva dels pobles.

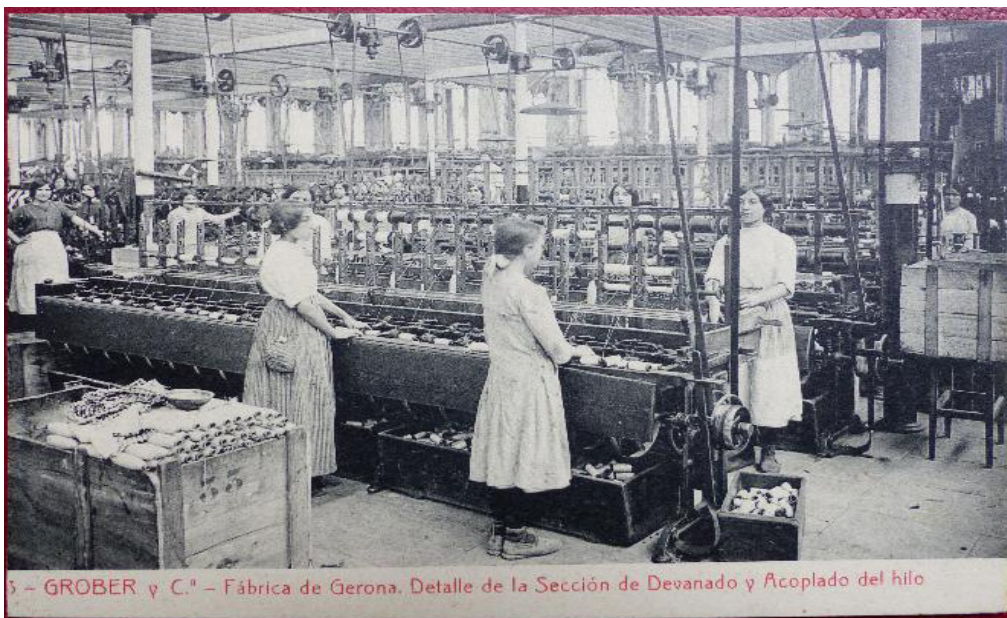
De tot això, i de bastant més "parlen" els documents que formen part dels fons que l'empresa Grobelàstic S.A. ha conservat amb molta cura, i que han de permetre als estudiosos del futur la reconstrucció d'unes realitats que haurien pogut córrer el risc de perdre's per sempre.

Mercè Colomer Bartrolí

Bibliografia

COLOMER BARTROLÍ, Mercè. *La guarderia de la S.A.Grober: 1954-1971*. Arenys de Munt: l'Ajuntament, 2001. (Fulls Arenyencs de Cultura : 5)

FORN SALVÀ, Francesc. *De Grober a Grobelàstic: 1890-1984: la continuïtat en la labor empresarial*. Arenys de Munt: Grobelàstic, 1995. Aquesta obra ha estat publicada també en castellà.



5 - GROBER y C.ª - Fábrica de Girona. Detalle de la Sección de Devanado y Acoplado del hilo

25 ANYS DE L'ASSOCIACIÓ DE PUNTAIRES D'ARENYS DE MUNT

Fer puntes al coixí a Arenys de Munt és una tradició que ve de molt lluny. Al llibre *Diario de Viajes hechos en Cataluña*, escrit per Francisco de Zamora entre els anys 1785 i 1790 per encàrrec del rei Carles III, ja es parla d'Arenys de Munt, de les puntaires i de les puntes fetes per dones i nenes.

L'any 1906 es va celebrar a Arenys de Munt la primera exposició de punta catalana. Les publicacions d'aquell moment feien esment dient: "en Arenys de Munt todas las mujeres, niñas, jovenes i ancianas estan de sol a sol dandole a los bolillos produciendo aquel rumor tan simpático que parece el zumbir de las abejas y que es como la plegaria del trabajo de todo un pueblo." Tambè deien: "en Arenys de Munt existen escuelas de encaje al aire libre y en ellas se enseña a las niñas".

Aquesta exposició es va inaugurar l'1 de juliol de 1906, amb l'assistència de nombroses autoritats i un gran èxit de públic que la va visitar fins el 19 d'agost. Es van atorgar premis a les millors puntes, el primer a Antonia Borell de Malgrat de Mar i el segon a Rosa Maresma Massuet d'Arenys de Munt.

De mica en mica, el creixent procés d'industrialització que es va produir arreu de Catalunya va comportar que les dones anessin a treballar a les fabriques i s'anés abandonant el treball de les puntes al coixí, ja que aquest requeria moltes hores i era poc remunerat. Tot i així, algunes puntaires continuaren comercialitzant els seus treballs pel seu compte.

A les llars familiars era on s'ensenyava la tècnica de fer puntes al coixí, doncs no hi havia escoles on poder aprendre. Moltes nenes aprofitaven les vacances d'estiu per endinsar-se en aquest món, així la primera escola que va sorgir al poble fou durant la postguerra que la Rosita Vives, més coneguda com la Rosa de ca la Petó, va ser l'encarregada d'ensenyar a fer puntes a les nenes dins del que seria la Sección Femenina de la Falange Española. Aquí també aprenien a fer manualitats com brodar, tall i confecció, planxar i com fer les feines de la llar. El 1970 es va dissoldre la Sección Femenina però la Rosita va continuar fent classes amb el suport de l'Ajuntament en un local situat als baixos del número 1 de l'avinguda Panagall.

El 1975, Montserrat Navarra va crear una escola de puntaires per ensenyar a les nenes a fer puntes, i més endavant la seva filla Josepa Roig és va

treure el títol oficial per ensenyar a fer puntes a l'escola de Puntaires de Barcelona que en aquell moment estava al Palau de la Virreina de Barcelona.

L'any 1985 per la diada de l'11 de setembre i liderat pel Sr. Joan Casademunt es va fer la primera trobada de puntaires que va omplir tota la riera.

Amb aquest interès d'ensenyar i preservar el noble art de fer puntes al coixí i animada per les trobades anuals es va fundar l'any 1990 l'Associació de Puntaires d'Arenys de Munt. A l'octubre d'aquest mateix any es va obrir les portes de l'Escola de Puntaires i un any més tard és van aprovar els estatuts. Els objectius de l'Associació de Puntaires d'Arenys de Munt és ensenyar, recuperar i promocionar les puntes al coixí. Montserrat Navarra fou la primera presidenta. L'any 1993 el càrrec l'ocupà en Xavier Oller, després la Teresa Missé, altre cop el Xavier Oller i actualment n'és la presidenta la Montserrat Casademunt. Avui dia, l'Associació de Puntaires d'Arenys de Munt té un nombre de sòcies de dues-centes vuitanta.

A més a més de fer classes i tallers per ensenyar a fer puntes, picatge de patrons i una molt bona col·lecció de patrons antics i moderns, organitzen amb el suport de l'Ajuntament la trobada de puntaires a la plaça de l'església el 24 de juny. Participen a la trobada anual d'artesans del 11 de setembre on l'ajuntament fa un reconeixement i un obsequi a la puntaire del poble de més edat. Aquesta cada any és diferent, doncs la que ja ha tingut aquest honor deixa pas a la que per edat la segueix.

Des de l'any 1992, cada any per Nadal, l'Associació que té per lema "promoció, foment i prestigi", organitza una exposició de puntes on s'exposen els treballs fets per les seves sòcies, també, és fan homenatges a puntaires o a temes relacionats amb el món puntai-re. El primer homenatge el van dedicar a qui va ser la primera secretaria de l'associació la Fina Miquel i Vergés, posteriorment a la Rosa Vives Humbert, a les puntaires que van fer les puntes per a la capella de Sant Jordi del Palau de la Generalitat, a la Rosa Maresma i Massuet, guanyadora del segon premi de l'exposició del 1906, a les puntaires del poble i dels carrers de l'Eixample, del carrer de l'Olivera, el carrer de Pons i Regàs, a les del carrer Vell, al carrer Nou, al carrer Borrell, a les de la Rasa i de la Generalitat, a les del carrer sant Martí i de Francesc Ma-

cià i a les del carrer Sant Antoni i sant Pau. També a la Francesca Vinyals i Rossell, de can Badia.

Entre les seves sòcies hi figuren puntaires amb el títol de mestra artesana atorgat per la Generalitat de Catalunya: la Paquita Mora, l'Esperança Artigas, la M. Rosa Bigorra, la Maria Roig, l'Antonia Jaurés, la Teresita Catà, la Maria Rosa Umbert, la Lola Rusquellas, la Carme Roig i la Maria Dolors Garcia.

L'associació també ha exposat els seus treballs al

C e n t r e
d'Artesania
de Barcelo-
na, al mu-
seu Marès
de la Punta
d'Arenys de
Mar i a va-
ries troba-
des de pun-
taires arreu
de Cata-
lunya i a
l'estranger:
Novedrate
(Itàlia) el
1992, a la
Catalunya
Nord, a Ce-
ret el 1999,
el 2000 a
Prada de
Conflent
convida-
des per la
Universi-
tat Cata-

lana d'Estiu, l'any 2001 a Le Puy-en-Velay (França) on se'ls va concedir un premi a la gran qualitat del seu treball i també varies vegades a Andorra. També van ser convidades al casal català de Nova York a participar en els actes de l'11 de setembre del 2010, fent puntes al coixí al vell mig del Central Park.

Un altre aspecte a destacar de l'Associació fou el seu paper dinamitzador per a la construcció del monument de la puntaire. Juntament amb l'ajuntament i després de molts anys de reivindicar-lo es va encarregar a l'escultor d'origen japonès però resident durant molts anys a Arenys de Munt, Etsuro Sotoo i que treballa en les escultures del temple de la Sagrada Família de Bar-

celona, fer el monument de la puntaire d'Arenys de Munt. Aquest monument representa la figura d'una puntaire i recorda l'estil modernista. De la figura de la puntaire surt del coixí la punta com si brollés aigua i arriba al terra formant un banc a la seva base.

Avui dia, fer puntes al coixí és una tradició molt viva a Arenys de Munt que, a més a més, l'hi dona una identitat pròpia. El soroll de boxets acompanya les puntaires que continuen fent les delicades puntes com es feien en temps passats i que van donar tanta fama a la punta d'Arenys.



El pas del temps no ha minvat les ganes de fer puntes al coixí, i que de mares a filles es transmeten els secrets d'aquestes. El retfi, és la punta que tanta fama donà a les nostres puntaires i que avui dia encara és la més preuada.

El 25 de maig d'aquest any es va celebrar els vint-i-cinc anys de l'Associació de Puntaires d'Arenys de Munt i tot i que en aquest escrit s'han esmentat

algunes de les activitats que al llarg d'aquests anys en portat a terme, n'hi ha moltes més. Per acabar aquest any de celebració s'ha portat a terme la "XXVa Exposició de puntes al coixí 2016" "més que puntaires".

Montse Viader i Crous

GLÒRIA BILBENY: PICAR PATRONS, TOT UN ART

Fer puntes al coixí és tot un art, però per a poder executar aquets meravellosos treballs, molts d'ells d'una gran finor i complexitat fa falta un treball previ, tant o més important i que requereix un saber i unes habilitats que no tothom té. Parlem doncs de la feina de picar patrons, treball que moltes vegades no està prou valorat. Picar patrons requereix d'entrada que la persona que ho fa sàpiga o tingui coneixements de fer puntes al coixí, habilitat en el dibuix, paciència i precisió per a picar.

Hem parlat amb la Glòria, que des de petita està lligada al món puntaire i que ha dedicat moltes hores a fer aquesta tasca de picatge de patrons i que ho ha fet amb ganes i il·lusió. Tot el seu saber i dedicació ha fet que els seus patrons siguin molt

tots els aspectes tècnics de les puntes al coixí, perquè amb els seus patrons es pogués treballar bé la peça i no s'hagués de fer cap filigrana per executar-la.

Per crear una punta el més important és fer un bon patró, base primordial en el procés de producció. Per aconseguir-ho es important ser un bon dibuixant, és una especialització, doncs requereix d'una meticulositat i càlcul afinat per a poder convertir aquest en una punta.

L'ofici de picar patrons o projectista requeria en la figura del rander. Als voltants d'Arenys hi havia poca gent que s'hi dediqués, a Arenys de Mar hi havia la casa Castells, a Canet de Mar la Teresa Fors, a Arenys de Munt els Viñals i després la Maria Marquès Colomer i pocs més. Per mediació de la Dorotea de Llavaneres,

que tenia una escola de nenes, se li va proposar a en Pere Bilbeny que piqués patrons ja que era un bon dibuixant. Fou, doncs, un autodidacta ajudat per la seva germana Francisca que era l'experta en fer puntes. Aquesta volia que el dibuix respirés, és a dir que els motius representats no estiguessin tots junts sinó que hi hagués espai pel mig perquè es veiés be el tul i la filigrana. Van començar a treballar amb fulls mil·limetrats



ben valorats per les expertes puntaires ja que són la guia perfecta per a la realització de la punta.

Glòria Bilbeny i Botiguer va néixer a sant Vicenç de Montalt l'any 1935. La seva família per part de pare, estaven relacionats amb el món puntaire, tietes i avia, eren puntaires. La tia Francisca, germana gran del seu pare, era una puntaire que destacava pels seus treballs acurats i ben treballats. En Pere Bilbeny, pare de la Glòria, era barber i en les estones mortes a la barberia i encoratjat per les germanes i mare va començar a picar patrons. Aquestes l'assessoraven en

per fer el tul i a sobre el dibuix i després el picaven.

Així, doncs, el procés d'execució d'un patró seria: primer triar un disseny o crear-lo, després dibuixar-lo sobre un full de paper transparent o vegetal, moltes vegades és un paper quadriculat o mil·limetrat, això depèn del gruix del fil emprat. Aquest full es posa sobre d'una cartolina i amb una agulla manegada es van fent els forats tot seguint el dibuix. Aquest seran la guia on les puntaires posaran les agulles per anar trenant els fils. Depenent del que es volgués fer, del gruix del fil, si aquest era de cotó o de seda, s'havia de tenir

tot en compte perquè el resultat fos satisfactori, sinó hi hauria defectes en l'execució i la puntaire se'n veuria un bull per a portar-ho a bon port. Finalment sobre la cartolina picada és ressegueix amb tinta el dibuix. Les cartolines del patró antigament es feien en pergamí i no fou fins el segle XVIII que és van fer amb paper encolat, cartolines. Aquetes eren de color vermellós o carbassa, per a les puntes blanques, o blanques per a les puntes negres.

La Glòria des de petita va aprendre del seu pare, va començar primer a resseguir amb tinta els dibuixos dels patrons i més tard a picar-los. Després amb l'ajuda de la seva tia Francisca van trobar la manera de fer els patrons dels mocadors que no fossin partits pel mig, sinó fer la gira a les cantonades per així quedar totalment dissimulada amb el dibuix. Aquest s'ha de fer molt ben pensat per a poder-lo trencar en el lloc just perquè la puntaire pugi treballar bé i no hagi de treure o afegir boixets.

Durant molts anys la Glòria va treballar picant patrons per encàrrecs o bé per botigues com : la Providencia, la Orquídea, Santa Anna, per la fàbrica dels Germans Vives (Barcelona), per gent de Malgrat i Pineda i per la seva tia que era merceira. Un cop casada va anar abandonant aquest ofici i es posà a treballar a la fàbrica fins a la seva jubilació. A partir d'aquí tornà a reprendre el vell ofici i avui dia encara fa patrons per moltes puntaires.

Actualment la tècnica que utilitza per picar patrons ha canviat una mica des de que era petita. Primer decideix quin dibuix ha de fer, després mira el material en que es vol realitzar la punta, si és fi o gruixut, fa mig dibuix sobre paper mil·limetrat, l'ensenya al client i si aquest li agrada el pica. Després el ressegueix amb retolador permanent perquè així no embruta la punta en cas que és mullés el patró. Comenta que cada vegada li costa més de trobar tant el paper mil·limetrat com la cartolina.

El picatge de patrons el fa amb l'agulla manegada que conserva amb molta cura. La Teresa Banyeres és qui li va fer i segons ella és la que li va més bé. En té una de gruixuda pel dibuix i una de més prima per picar el tul i la filigrana.

Gràcies a gent com la Glòria perdura aquest vell ofici tant imprescindible per a la realització del noble art de fer puntes al coixí.

Montse Viader i Crous

NOVES INCORPORACIONS A L'ARXIU FONS BORRELL /COLOMER

La família Mollfulleda, per mediació del sr. Jordi Matas, va cedir al Col·lectiu durant uns mesos els fons documentals de les masies de can Borrell i de can Colomer de Sobirans perquè se'n pogués fer una còpia digital.

Primerament es va haver de fer una actuació arxivística a tota la documentació ja que no hi havia cap tipus de classificació. Un cop separats els documents segons la procedència, es varen ordenar per tipologies, referenciar i descriure sumàriament el seu contingut. El resultat ha estat que s'han identificat un total de 362 documents (183 de can Borrell i 179 de can Colomer). L'abast cronològic abarca entre els segles XVII-XX. Majoritàriament són documents de tipus familiar, com testaments i capítols matrimonials o patrimonials: compra venda i establiments de vinyes, censals, etc.. Destaca un inventari del segle XVII del mas Colomer de Sobirans, i documentació sobre el benefici de la capella de sant Miquel.

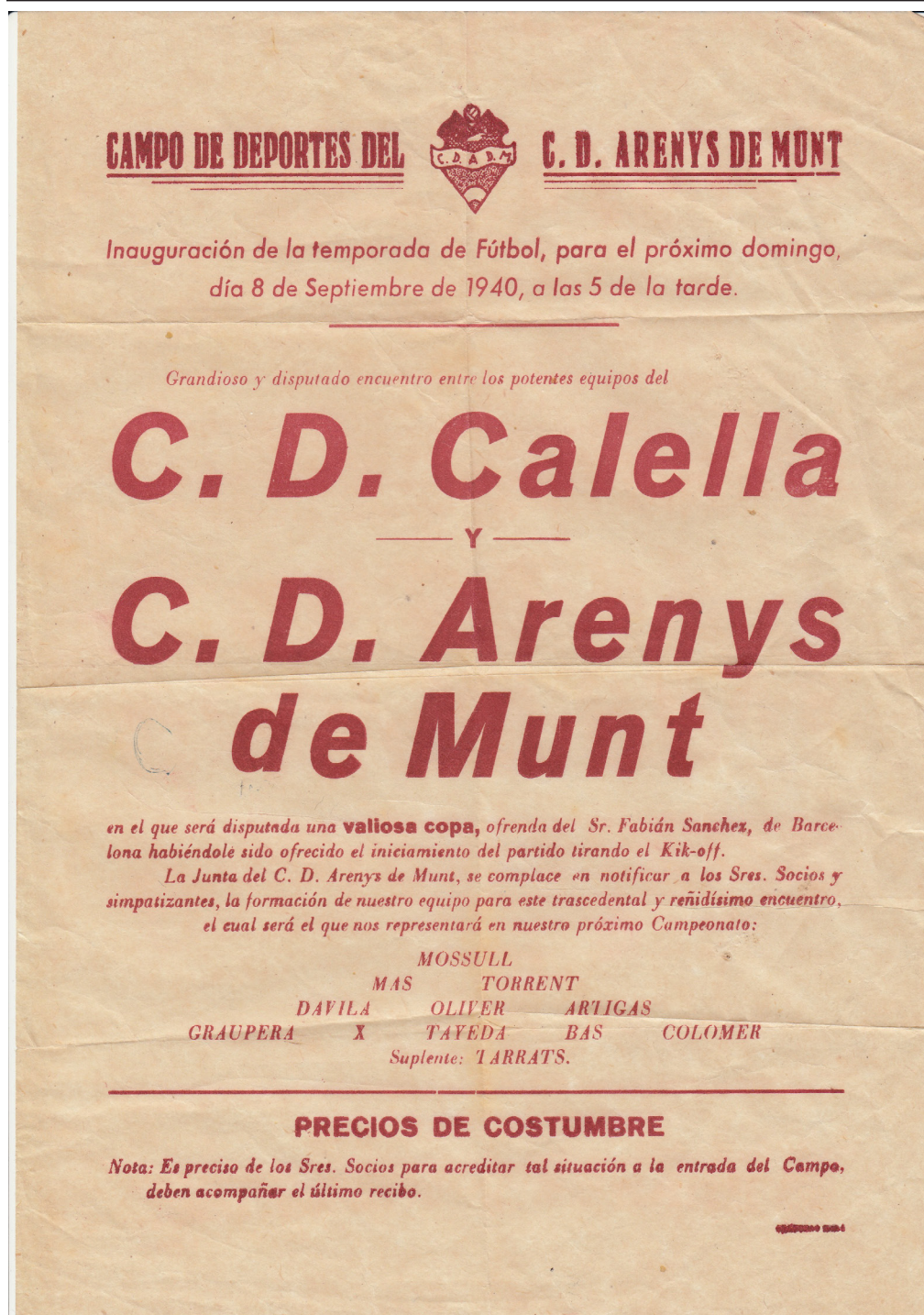
Després es va procedir a digitalitzar tots els documents resultant un total de 2531 imatges capturades. Finalment es va procedir a la devolució de la documentació als seus propietaris.

Agraïm a la família Mollfulleda l'amabilitat de prestar-nos durant tot aquest temps la documentació d'aquestes dues masies històriques d'Arenys de Munt que ens servirà per aprofundir en el coneixement de les relacions de família i les activitats agrícoles.

Tota aquesta documentació en format digital és a disposició de tothom que la vulgui consultar a la seu del Col·lectiu a la masia de can Borrell.

FONS TORRENT (CAN BLOI)

Una altra cessió amb el mateix objectiu de digitalitzar-la ha sigut la de la família Torrent-Foz (can Bloi). Des del Col·lectiu també el nostre agraïment. La documentació familiar consta d'uns 150 documents, que giren bàsicament a l'entorn de l'empresa "Francisco Torrent. Construcción aros madera para embalajes", una empresa que fabricava cercols



Cartell procedent del fons Torrent-Foz

de fusta per a botes i embalatges. L'àmbit cronològic abarca la primera meitat del segle XX. S'ha repartit la documentació en els deu àmbits següents:

1. Reglaments i estatuts
2. Classificació de lleves
3. Certificacions (producció de blat, collita de vi, autorització de tales)
4. Certificats d'embarcaments de mercaderies i transport per ferrocarril
5. Rebuts
6. Moviments dels comptes corrents
7. Correspondència comercial
8. Cartells

9. Propaganda
10. Fotografia.

L'apartat més interessant és el de Reglaments i Estatuts, on trobem des del Reglamento para el régimen de la Sociedad Centro Moral de Arenys de Munt, de 1913, passant pels Estatuts de la Sociedad de Areros de Arenys de Munt, del 7 de gener de 1915 i els Estatuts de "L'Econòmica". Cooperativa de consum. Arenys de Munt, del 17 de desembre de 1934, fins al Carnet de la CNS (Central Nacional Sindicalista), de 19 de setembre de 1940.

CURS DE GENEALOGIA

Durant els mesos de novembre i desembre de l'any passat es va realitzar un curs d'iniciació a la genealogia. Hi varen assistir nou persones. Durant les cinc sessions que va durar el curs, es varen fer pràctiques de lectura i interpreta-

ció de documents del registre civil i de partides sacramentals de l'arxiu parroquial fins el segle XVIII. També es va parlar dels recursos que es poden trobar a la xarxa d'Internet i dels diferents programaris que hi ha per processar les dades i fer els diferents tipus d'arbres genealògics. Finalment es va fer una petita incursió a les relacions entre la genealogia i la genètica humana. El curs va ser impartit per membres de la Societat Catalana de Genealogia. Tots els participants varen quedar molt satisfets del contingut i desenvolupament del curs que els ha permès començar la investigació dels seus avantpassats.

CAPA DE SANT MARTÍ A ENRIC CATÀ I CATÀ, 2011

Lliurada a la seva néta Neus

Enric Catà i Catà (Sant Feliu de Llobregat, 1878-Barcelona, 1937), fill de Salvador Catà i Rossell, d'Arenys de Munt, i de Francisca Catà i Faura, de Sant Feliu de Llobregat, va cursar els seus primers estudis en els Escolapis de Terrassa. Durant el curs 1894-1895 va estudiar Batxillerat a Barcelona i el mateix 1895 va iniciar la carrera a l'Escola Superior d'Arquitectura, on l'any 1903 obtingué el títol d'arquitecte presentant com a projecte final de carrera una escola d'arts i oficis.

La carrera professional d'Enric Catà des dels inicis es va dividir entre la seva dedicació a la docència i l'exercici de la professió. A l'Escola Superior d'Arquitectura de Barcelona hi va dedicar més de vint-i-cinc anys, primer com a professor auxiliar i després com a catedràtic. La seva vessant de projectista va estar marcada pels vint anys d'exercici com a arquitecte municipal d'Arenys de Munt, a més d'obres importants a diverses poblacions de Girona i Barcelona. L'octubre de 1917 fou nomenat arquitecte municipal d'Arenys de Munt, càrrec que va desenvolupar fins a la seva mort, l'any 1937. Per encàrrec de l'Ajuntament va projectar l'escola graduada, amb un primer projecte de l'any 1917 que va restar sense realitzar i, un altre, de 1931-1933 que es va inaugurar el 1937. Altres obres municipals van ser: el pont sobre la riera (1921), el Pla General d'Urbanització (1932), a més del Mercat i les cases pels mestres (1936). En data anterior al seu nomenament ja havia intervingut el 1907 en la restauració i ampliació de la casa pairal Can Pau Bernadó, en el projecte de la capella del Santíssim de l'església parroquial (1913), i en un projecte de rentadors públics projectats entorn a

1915. Igualment durant l'etapa en què fou arquitecte municipal també va redactar nombrosos projectes d'obra privada a la població, com l'ampliació del Teatre Colomer (Can Corrioles) en terrenys de Can Borrell, l'actual edifici de la Sala Gran del Centre Moral.

En els projectes de despatx, Catà va col·laborar sovint amb altres arquitectes, acabada la carrera, en el despatx de l'arquitecte modernista Lluís Domènech i Montaner. L'any 1916 juntament amb Eusebi Bona, guanyen el concurs per la construcció de l'edifici de Correus i Telègrafs a la ciutat de Girona. També fruit d'un concurs, en aquest cas de l'any 1925, i també en col·laboració, ara amb Pedro Cendoya, va participar en el projecte del Palau Nacional de Montjuïc construït per l'Exposició Internacional de Barcelona de l'any 1929. Col·laborant amb l'arquitecte Adolf Florensa, Catà construeix el Casal del Metge de Barcelona entre els anys 1929 i 1933. La producció de Catà en solitari és extensa. A Girona projecta obres tan conegudes com les Destil·leries Regàs (1907), les Destil·leries Gerunda (1911) del Pont Major i el Teatre Albéniz (1922). A Portbou, la reforma del Casino España (1923). A Palamós, el Grup Escolar (1925). A Reus, la Granja Soldevila (1929). I a Barcelona, diverses cases burgeses malauradament desaparegudes.

Enric Catà i Catà va morir a Barcelona el gener de l'any 1937 quan fou atropellat per un cotxe en una cruïlla del Passeig de Gràcia, just acabat d'arribar amb el tren, procedent d'Arenys de Munt, on hi estava enllestint les obres del Grup Escolar.

Mercè Colomer Bartrolí



Sembla que la cosa ve de lluny.....



FALANGE ESPAÑOLA TRADICIONALISTA
Y DE LAS J. O. N. S.



SERVICIO PROVINCIAL DE
INFORMACIÓN E INVESTIGACIÓN
DE BARCELONA

DEPARTAMENTO DE SECRETARÍA

POR FRANCO EL CAUDILLO
ARRIBA ESPAÑA

md.

NOTA INFORMATIVA

Se tiene conocimiento que existen rumores referentes a que en los "Aplechs" que el próximo mes se celebrarán en el pueblo de Arenys de Munt, se exhibirán varias banderas catalanistas y alguna separatista, y que por este motivo se trasladarán a dicho pueblo muchos separatistas de Barcelona,

- - - -

Barcelona, 9 de Julio de 1945.





**COL·LECTIU PEL
MUSEU ARXIU
D'ARENYS DE MUNT**